

KULTUURIPROGRAMM 2021–2024

Tulemusvaldkond	Kultuur ja sport
Tulemusvaldkonna eesmärk	Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks. Spordipoliitika eesmärk on: liikumisel ja spordil on oluline ja kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ning Eesti riigi hea maine kujundamisel.
Valdkonna arengukava	„Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ koostatav jätkustrateegia
Programmi nimi	Kultuuriprogramm
Programmi eesmärk	Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks
Programmi periood	2021.–2024. aasta
Peavastutaja	Kultuuriministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Muinsuskaitseamet, Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Hoiuraamatukogu Ülalnimetatud valitsemisala riigiasutused panustavad oma teenustega programmdokumendis kajastatud Kultuuriministeeriumi tegevustesse ja saavutatud tulemustesse. Samuti kajastuvad sihtasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud oma tegevuste ja finantsidega Kultuuriministeeriumi osutatavates tegevustes ja saavutatud tulemustes.

Sissejuhatus	3
Programmi juhtimiskorraldus	3
Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve	3
Olukorra lühianalüüs	5
Meetmed, tegevused ja teenused	10
Meede 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	10
Tegevus 1.1. Loovisikute toetamine ja tunnustamine	12
Tegevus 1.2. Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	13
Tegevus 1.3. Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine.....	15
Tegevus 1.4. Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine.....	16
Tegevus 1.6. Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine	19
Tegevus 1.7. Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine	21
Tegevus 1.8. Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine	24
Meede 2. Kultuurpärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine.....	26
Tegevus 2.1. Muuseumipoliitika kujundamine ja rakendamine.....	27
Tegevus 2.2. Muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine.....	30
Tegevus 2.3. Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine.....	32
Tegevus 2.4. Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine	36
Meede 3. Kultuuri valdkondadeüleline arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine	39
Tegevus 3.1. Kultuurivaldkonna digitaliseerimine.....	40
Tegevus 3.2. Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine, asutuste, organisatsioonide ja sündmuste toetamine	41
Tegevus 3.3. Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	43
Tegevus 3.4. Valdkondadeüleline tugi- ja arendustegevus.....	45

Sissejuhatus

Kultuuri ja spordi tulemusvaldkonna eesmärki panustavad kaks programmi: kultuuriprogramm ja spordiprogramm. Eesmärkide saavutamiseks tegevuste ja rahaliste vahendite kavandamise eest vastutab Kultuuriministeerium. Riigi kultuuripoliitika kujundamises ja elluviimises on oluline osa ja vastutus lisaks Kultuuriministeeriumile paljudel teistelgi riiklikel institutsioonidel, sh ministeeriumitel. Kultuuri tulemusvaldkonna eesmärke viiakse ellu ka keskvalitsusse kuuluvate sihtasutuste (teatrid, muuseumid, kontsertorganisatsioonid jm), avalik-õiguslike organisatsioonide (Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Rahvusringhääling, Rahvusooper Estonia, Eesti Kultuurkapital) ja mittetulundussektori organisatsioonide toetamise kaudu. Kultuuripoliitika eesmärkide täitmisel on keskse rolliga kohalikud omavalitsused, kes tagavad kohalikus kultuurikorralduses eesti kultuuri järjepidevuse hoidmiseks soodsa ja arendava kasvukeskkonna.

Kultuuriministeerium koos oma asutustega töötab eesti rahvusliku identiteedi säilimise ning elujõulise meedia- ja kultuuriruumi tagamise ja arengu nimel. Selle saavutamiseks tegeleb ministeerium Eesti rikkaliku kultuuri, pärandi, meediaruumi ja kultuurilise mitmekesisuse arendamise, säilitamise väärtustamise, teadvustamise ja levitamisega nii Eestis kui ka välismaal ning toetab nii professionaalset tegevust kui ka huvitegevust loomevaldkonnas.

Kehtiva kultuuripoliitika alusdokumendi „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ („Kultuur 2020“) planeerimisperiood lõpeb 2020. aastal. Kultuuriministeerium alustas uue kultuuri valdkonna strateegiadokumendi koostamist 2018. aastal. 2019. aastal kaasas ministeerium uute kultuuripoliitiliste eesmärkide sõnastamiseks eri valdkondade esindajaid üle Eesti. Tegevusega jätkatakse aktiivselt 2020. aasta lõpul ja 2021. aastal..

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamist, elluviimist ja seiret koordineerib Kultuuriministeerium. Ministeerium kavandab programmi eesmärgid lähtuvalt dokumendi „Kultuur 2020“ koostatavast jätkustrateegiast. Elluviidavad tegevused ja prioriteedid lähtuvad Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ülesannetest ning on kooskõlas riigi eelarvestrateegia protsessiga nelja aasta lõikes ja täpsustatakse ühe aasta lõikes riigieelarve protsessi raames. Kultuuriministeerium uuendab programmi igal aastal ja pikendab seda ühe aasta võrra, tagades kooskõla riigi eelarvestrateegia perioodi ja riigieelarveliste vahenditega.

Programmi rakendamise kohta koostab Kultuuriministeerium igal aastal tulemusaruande, mis esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamise protsessis. Programm avalikustatakse Kultuuriministeeriumi kodulehel pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve vahendid täiendavalt liigendanud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Tulemusvaldkonna ja programmi mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Elanike kultuurielus osalemine, % <i>Allikas: Statistikaamet</i>	78,7 (2017)	80	80	80	80

Programmi eelarve

KULUDE JA INVESTEERINGUTE JAOTUS MEETMETE JA PROGRAMMI TEGEVUSTE VAHEL (eur)	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve
Kultuuriprogramm	220 074 935	219 968 819	206 148 194	203 632 996
Mitmekülse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine	131 415 058	132 627 544	117 363 580	115 874 318
Loovisikute toetamine ja tunnustamine	2 435 381	2 475 533	2 494 653	2 513 773
Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	6 837 099	6 964 904	7 225 195	7 206 347
Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine	40 404 763	37 126 282	37 217 006	37 264 022
Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine	12 508 187	9 651 698	9 720 701	9 695 290
Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine	42 693 108	50 757 108	37 957 108	36 357 108
Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine	15 893 890	15 971 102	16 040 105	16 074 693
Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine	8 550 196	7 533 613	4 521 395	4 555 220
Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine	2 092 435	2 147 305	2 187 418	2 207 865
Kultuuripärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine	69 310 036	66 370 284	66 706 058	63 582 582
Muuseumipoliitika kujundamine ja rakendamine	38 327 654	36 779 372	36 735 409	35 112 833

Muinsuskaitse poliitika kujundamine ja rakendamine	8 092 362	7 152 204	7 442 955	5 877 344
Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine	11 882 657	11 532 639	11 542 075	11 551 258
Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine	11 007 363	10 906 070	10 985 619	11 041 146
Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine	19 349 842	20 970 991	22 078 556	24 176 096
Kultuurivaldkonna digitaliseerimine	272 161	225 910	77 485	44 711
Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine, asutuste, organisatsioonide ja sündmuste toetamine	3 576 648	4 361 964	5 597 288	8 097 603
Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine	2 309 773	1 419 454	800 295	50 181
Valdkondadeülene tugi- ja arendustegevus	13 191 259	14 963 663	15 603 488	15 983 602

Olukorra lühianalüüs

Eesti kultuuriruumi elujõulisuse tagamiseks on oluline loomevabaduse ja kultuuri kättesaadavuse kindlustamine. Mitmekülgse kultuurielu eelduseks on vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine ja vahendamine, kultuuri kättesaadavuse ning loometingimuste tagamine. Eesti elanikud on Euroopas ühed aktiivsemad kultuuris osalejad, kuid piirkonniti on kultuuri tarbimises märgata erinevusi. Viimaste aastate lõikes võib märgata – eeldatavasti sotsiaalmajanduslike tegurite koosmõjus – paikkonniti ka kultuuris osalemise mõningast langustrendi¹. Visioonidokumendi „Kultuur 2020“ järgi on üheks oluliseks kultuuripoliitika eesmärgiks loojatele kindlustunde ja loomerahu tagamine. Samal põhjusel on algatatud kunstniku- ja kirjanikupalga ning koostamisel olev laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide juhendajate palgatoetuse meede.

Eesti kirjandusel läheb hästi, valikuvõimalusi on palju ja iga lugeja peaks leidma oma lemmiku. 2019. aastal ilmus 3597 nimetust raamatuid ja brošüüre ning 1330 nimetust algupärast eestikeelset ilukirjandust. Ehkki Eestis ilmub palju erinevaid raamatuid, kukuvad tiraažid ja raamatute kättesaadavus väheneb. Kui näiteks 2016. aastal oli keskmine tiraaž 1129, siis 2019. aastal ainult 904. Oluline on suurendada raamatukogude teavikute osturaha, et uuem kirjandus oleks kõigile kättesaadav. Keskenduda tuleks just laste- ja noortekirjanduse ostudele, aga ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse eestveetavatele lugema innustamise programmidele. Toetades laenutusi raamatukogudest, on oluline toetada ka autoreid, kelle raamatuid loetakse. Autorile õiglase laenutushüvitise maksmine raamatute laenutamise eest raamatukogudest toetaks ja võimestaks loovisikuid ning oleks arvestatavaks sissetulekuallikaks kirjaniku- ja kunstnikupalga kõrval.

¹ Kultuuris osalemise uuring. 2017. Statistikaamet

Teatrit käidi 2019. aastal vaatamas ligi 1,3 miljonil korral (1 273 303 külastust), kokku anti 7047 etendust ja mängukavades oli 610 lavastust, millest uuslavastusi 222. Võrreldes 2018. aastaga on suurenenud nii külastuste, etenduste kui uuslavastuste arv. Repertuaaris olevate lavastuste sihtgrupilist jaotust silmas pidades on jätkuvalt oluline hoida lastele ja noortele tehtavate ja omadramaturgial põhinevate uuslavastuste osakaalu, tagada professionaalse teatri kättesaadavus üle Eesti. Lisaks toetada rahvusvahelisi koostööprojekte ja festivale, külalisetendusi ja Eesti teatrite päevi välisriikides, arvestades 2020. aasta keerulist olukorda.

2019. aastast kujunes enam kui 3,6 miljoniga läbi aegade Eesti suurima kinokülastuste arvuga aasta. Märkilise tähtsusega on filmi "Tõde ja õigus" linastumine 2019. aasta alguses, mida käis kinodes vaatamas enam kui 267 000 silmapaari. 2019. aastal linastus kinodes kokku 30 uut Eesti filmi ja kinolevis kokku 314 uut filmi, kinolevi kassatulu oli 21,8 miljonit eurot ja sellest Eesti filmide oma moodustas 4,86 miljonit ja keskmine kinopileti hind oli 5,91 eurot. Eesti filme käidi kinos vaatamas 847 960 korda ning saavutati ka läbi aegade suurim Eesti filmide turuosa kogu kinolevist – 23%. Kinokülastusi inimesi kohta kogunes 2,78. Vaid kaks aastat varem oli Eesti filmidel 282 421 vaatajat, kuigi kinokülastajate koguarv ei ole märkimisväärselt muutunud (2017. aastal 3,51 miljonit) ja vahemikus 2007–2017 oli Eesti filmide turuosa keskmiselt vaid 7,34%. Eeltoodu näitab, et Eesti lugusid ja kultuuri kajastavad filmid on populaarsed ja kui neid vaid tehakse, siis toovad ka inimesi kinno. Eelseisvate aastate suurim väljakutse on Eesti filmide turuosa säilitamine vähemalt 15% peal kogu kinolevist.

Eesti meediaturg on avatud, institutsionaalselt mitmekesine ja siin pakuvad teenuseid nii kohalikud kui ka rahvusvahelise tegevusulatuses ettevõtted. Eesti reklaamituru maht oli 2019. aastal 106,87 miljonit eurot, mis on kõrgem kui 2018. aastal (104,3 miljonit eurot), kuid viimase majanduslanguse eelse perioodi mahust endiselt 4% madalam (2008. a oli 111,2 miljonit eurot). See tähendab, et ajakirjandusvaldkond ei ole endiselt täielikult taastunud 2008. aasta majanduskriisist ning digireklaami tulud liiguvad suuremas matus globaalsetele platvormidele, nagu Google ja Facebook. Tuleb tõdeda, et majanduskasvu kõrgeperioodil Eesti reklaamistjate poolt kodumaisesse internetireklaami panustatud summad ei kasvanud, samal ajal kui globaalsetelt reklaamimüüjatelt ostetud reklaami maht kasvas 2019. aastal varasema 40% pealt 50%le. Need näitajad omavad ka otsest mõju kohaliku meediaturu arengule ja jätkusuutlikkusele, mistõttu on lähiaastate suurim arenguvajadus kodumaise meediaturu senisest jõudsam toetamine. Eeltoodule kaasa aitamiseks on uuendamisel meediateenuste seadus. Teisalt on rõõmustav, et 2020. aasta seisuga on Eesti maailma ajakirjandusvabaduse indeksis väärilal 14. kohal (2019. aastal 11. kohal).

Muusikavaldkonnas on aktiivselt tegutsevad kontserdikorraldajad ja kollektiive ligi 100 ning festivale korraldatakse aastas üle 150. Tähelepanuväärne on Eesti muusika ja muusikute rahvusvaheline tuntus ja potentsiaal – tippkollektiivid salvestavad nii eesti kui ka rahvusvahelist repertuaari maailma mõjukatele plaadifirmadele ning Arvo Pärt on endiselt Bachtracki statistikasesimeste seas. Mitmed meie interpreetid ja kollektiivid teevad regulaarselt koostööd maailma tunnustatuimate partneritega (teiste artistide, kontserdikorraldajate, plaadifirmade, muusikakirjastustega). 2019. aasta läks eesti kaasaegse muusika ajalukku rahvusvahelise ISCM World New Music Days konverentsi ja festivali korraldamisega, mis tõi Eestisse üle 50 riigist nüüdismuusika spetsialistid ja heliloojad, andes erakordse võimaluse meie heliloojatel ja muusikutel sõlmida loomingulisi suhteid muusikaelu otsustajatega. Selle sündmuse järeltöö ja -mõjud kestavad aastaid. Algas Eestile usaldatud Europe Jazz Networki aastakonverentsi ja festivali ettevalmistus 2021. aastaks, mis toob sarnaselt ISCM World Music Days sündmusega Eestisse sadu muusikaprofessionaale üle maailma. SA Eesti Pillifond laiendas tegevushaaret, kaasates koolitustegevuste kaudu nii pillimeistreid kui ka rahvusvahelisi investoreid, mis tähistab uut ajajärku eesti tippmuusikutele kvaliteetsete instrumentide soetamisel ja rahastajatele uute võimaluste loomist toetada eesti muusikavaldkonna arengut.

Kunstinäitusi toimus 2019. aastal 78 professionaalse kunsti eksponeerimisega tegelevas näitusemajas üle Eesti kokku 942 ja neid külastas hinnanguliselt enam kui 1,8 miljonit inimest. Eesti kunstnikud osalevad võimalusel aktiivselt välisnäitustel, sealhulgas toimuvad endiselt välisinstitutsioonides ka Eesti kunstnike isikunäitused. Kunstimaastik on sisulise võimekuse ja tegevkunstnike rohkuse poolest heas seisus: valitseb põlvkondlik ja kunstiline mitmekesisus, rahvusvaheliselt on mitmed tegijad suure läbimurde potentsiaaliga. Kasvab ka võimekate kunstikorraldajate arv, kes on rahvusvaheliselt võrgustunud. Valdtkonna senine rahastamine praegust arenguvõimekust aga ei toeta, kuid võimaluste avardades saab olukorda kindlasti parandada. Kunsti rahastamise suurim probleem on ministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali rollide ebaproportsionaalne jaotus, mis ei arvesta valdkonna vajadusi ja jätab kesksete institutsioonide tegevuse rahastamisel Kultuurkapitalile liiga suure koormuse. Suuresti individuaalsest loometööst sõltuvas valdkonnas on teiste kultuurialadega võrreldes väga suur konkurents ressurssidele loovisikute ja institutsioonide vahel. Seepärast on kunstivaldkonnas jätkatud valdkonna rahastamisega seonduvatele teemadele lahenduste otsimist. Hädavajalik on näitusetaristu parandamine ja ajakohastamine, lähiaastatel renoveeritakse täielikult 1934. aastal rajatud Tallinna Kunstihoone, mille ehitustehniline seisund on muutunud avariiliseks. Samuti on eesmärgiks arendustegevused galeriide võrgustumise ja haridus- ning publikutöö parandamise suunal, aga ka valdkonna statistika kogumise kaasajastamine, et kunstipoliitika kujundamine saaks olla endisest teadmistepõhisem. Kunstieliu piirkondliku ja rahvusvahelise konkurentsivõime säilitamiseks on oluline nii valdkondlike arenduskeskuste tegevuste jätkumine kui ka suurem tähelepanu kunstnike residentuurivõimalustele Eestis ja Eestist väljaspool.

Arhitektuurivaldkonna olulisim tegevus riigi tasandil on viimastel aastatel olnud seotud Riigikantslei juures 2018. aasta septembrini tegutsenud ruumilooime ekspertrühma tööga. Ekspertrühm tõi kvaliteetse elukeskkonna kavandamise korralduses riigi tasandil välja mitmeid süsteemseid probleeme ja võimalusi, mille lahendamine eeldab pidevat tähelepanu. Selle saavutamiseks on vaja tõsta ametkondade ruumipädevust ning vaadata üle nende ülesanded. Ekspertrühma hinnangul ei ole riik piisavalt selgelt sõnastanud kvaliteetset elukeskkonda kui riigi üht eesmärki, kuid samas on ruumil oluline roll inimeste igapäevase heaolu, tervise ja ka majanduse arenguvõimekuse juures. Ekspertrühm on teinud ettepaneku koondada otseselt ruumiga tegelevate ministeeriumide osakonnad üheks ruumilooime üksuseks, mille ülesandeks jääks ka arhitektuurivaldkonna eest vastutamine. 2019. aastal töötas ministeeriumide vaheline töörühm uue (MaRe) ühendameti loomise ettevalmistamisega. 2020. aastal valiti Eesti juhtima Euroopa Komisjoni juurde moodustatud kvaliteetse arhitektuuri ja ehitatud keskkonna eksperdirühma.

2018. aastal tegi Kultuuriministeerium koostöös EASiga uuringu „Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes“, mille eesmärk oli kaardistada ja analüüsida disainikasutust nii era- kui ka riigi osalusega ettevõtetes ning riigi asutatud sihtasutustes ja MTÜdes. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti ettevõtted kasutavad oma tegevuses rohkem disaini kui viie aasta eest, kuid disainiredeli ülemistele pulkadele, kus paiknevad ettevõtted kasutavad disaini uute toodete ja teenuste väljatöötamisel ning ettevõtte strateegilisel juhtimisel, on endiselt astunud vaid vähesed. Valdkonnasisesel olulisel algatusena valmis 2019. aastal disainivaldkonna arengukava. Riigikantslei juures jätkas 2019. aastal tööd innovatsioonitiim, kelle ülesanne on muuta avalikke teenuseid kasutajasõbralikumaks inimkeskse lähenemise abil ning seeläbi aidata kaasa uuenduslike, funktsionaalsete, keskkonnasäästlike, kasutajasõbralike ja atraktiivsete teenuste ja lahenduste väljatöötamisele ning kaasava ja turvalise keskkonna kujundamisele. 2019. aastal hakati Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Disainikeskuse eestvedamisel ulatuslikumalt tegelema ringdisaini temaga.

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2019. aasta seisuga 180 muuseumi 244 külastuskohaga, milles säilitati kokku ca 6,94 miljonit museaali. Muuseumikülastusi oli 2019. aastal 3,54 miljonit. Muuseumides töötas 1569 töötajat. Muuseumide infosüsteemi (MuIS) on 2019. aasta lõpu seisuga sisestatud ca 3,5 miljonit museaali kirjeldust (s.o ca 68% MuISi kasutavate muuseumide muuseumikogudest), neist ligi 1,5 miljonit on digitaalse kujutisega ja ca 1,4 miljonit põhjaliku kirjeldusega. Eesti muuseumid on jätkuvalt populaarsed ning järjepidevalt tähistatakse igal aastal üleeuroopalist muuseumiööd. Nii 2018. aastal valminud „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring“ kui ka 2020. aastal Eesti Ettevõtluse Arendamise turismiarenduskeskuse tellitud uuring tõid välja, et küsitlusele eelnenud viimase 12 kuu jooksul on muuseume külastanud 60% Eesti elanikest ning veelgi enam inimesi on muuseume valmis edaspidi külastama. Muuseumivaldkonna suurimateks probleemideks on aga muuseumikogude halvad hoiutingimused, moraalselt ja tehniliselt vananenud MuIS, muuseumide alakasutatud haridussüsteemi poolt, vananenud püsiekspositsioonid ning muuseumihoonete suur remondivõlg. Eelnevat toetama mõeldud riiklik rahastamissüsteem ei ole piisavalt tulemuspõhine ega jätkusuutlik.

2019. aasta lõpu seisuga oli Eestis 26 491 kultuurimälestist (arheoloogia-, ehitis-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestisi ning ajaloolisi looduslikke pühapaiku kokku). Terviklike keskkondade väärtustamiseks on loodud 12 muinsuskaitseala, lisaks on Eestis kaks UNESCO maailmapärandi nimistusse kuuluvat objekti. Suurem osa kultuurimälestisi (arheoloogia-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestised) on heas seisukorras. Halvem on olukord ehitismälestistega, mis vajavad teiste mälestiste liikidega võrreldes suuremaid investeeringuid. Kasutusel olevate ehitismälestiste osakaal oli 2019. aastal 74,7%. Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal on mõnevõrra langenud – 63,9%, mis tähendab, et 36,1% ehitismälestistest on halvas või avariilises seisukorras. 2020. aastal oli mälestiste omanike küsitud toetuste ja riigi võimaluste vahe kuuekordne. Märkimisväärne osa kasutuseta hoonetest asub maapiirkondades ja väikelinnades, kus hoonete lagunemise põhjus ei ole mitte muinsuskaitstes, vaid inimeste ja ressursside üleüldises puuduses. Hoonete kasutuselevõttu soodustavaid mõjureid napib. Hoone kasutuse ja hea seisukorra vahel on otsene seos. Pärand säilib kõige paremini kui see on kasutuses. Eestlaste kultuuri- ja pärandihuvi on väga suur, sellest tulenevalt pakub riik kultuuriteenuseid ja peab ka pärandit hoidma.

2019. aastal oli Eestis 875 raamatukogu, mille kogudes oli 31 miljonit teavikut ja 704 900 lugejat, kes laenutasid kokku üle 13 miljoni teaviku. Raamatukogukülastusi oli 2019. aastal 9 miljonit ja sellele lisaks 8,4 miljonit virtuaalkülastust. Raamatukogudes töötas kokku 2369 töötajat. Positiivseks võib lugeda rahvaraamatukogudes laenutuste arvu ligikaudu samal tasemel püsimist, mis küündis ka 2019. aastal taas üle 10,3 miljoni. Raamatukogud on üha enam regionaalsed kogukonnakeskused, sest raamatukoguteenuseid kasutab üle 50% Eesti elanikest ning seda on kavas teha veel suuremal osal elanikest. 2018. aastal valminud „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring“ tõi välja, et silmatorkavalt kriitiliseks osutusid uuringu tulemusena raamatukogude kommunikatsioonitegevuste vähene efektiivsus ja ettevõtete huvipuudus raamatukogudega koostööd teha. Tulevikuteenuste kontekstis selgus kasutajate suur soov kasutada raamatukogude digitaalseid väljaandeid veebis. Lisaks vajaksid lugejad uusi e-teenuseid, näiteks on soov kasutada raamatukogudevahelise laenutuse teenust väljaannete tellimiseks pakiautomaati või kullerteenuse vahendusel, otsida ühest e-kataloogist kõikide Eesti raamatukogude väljaandeid ning kasutada laenutamisel ja tagastamisel iseteenindust. Kõik nimetatud teenused on seotud regionaalselt kultuurist osasaamisega digitaalsete vahendite abil. Ettevõtted polnud piisavalt teadlikud, et raamatukogudega näiteks teenuse disaini, ürituste korraldamise või muude teemade osas koostööd teha. Uuringu tulemusena saadud järeldused ja soovitusel on sisend valdkonna õigusaktide uuendamiseks, poliitika kujundamiseks ja mäluasutuste tegevusteks ning koostööks, mis toetavad muuseumide ja raamatukogude külastatavuse suurenemist. 2019. a digitaalsete väljaannete regionaalse kättesaadavuse suurendamiseks lisarahastust ei saadud.

Eesti rahvakultuuri tugevus on rikkalik pärand ja inimesed, kes väärtustavad ja kannavad paikkondlikke kombeid ja elulaadi ning annavad seda edasi järgmistele põlvkondadele, hoides rahvakultuuri seeläbi elujõulisena. Vaimse kultuuripärandi väärtustamiseks on Kultuuriministeeriumil väljatöötatud seitse piirkondlikku toetusmeetet. 2019. aastal osales alaliselt tegutsevates kollektiivides 82 540 harrastajat. UNESCO nimekirja on kantud Kihnu kultuuriruum, Seto leelo ning Vana-Võromaa suitsusauna traditsioon. Perioodil 2019–2020 on olnud ettevalmistamisel ühepuupaadi ehk haabja ehitamise traditsiooni kandetaotluse koostamine ning koostöös Ukrainaga pysanka lihavõttemunade kaunistamise traditsiooni ühise kandetaotluse koostamine UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Minemaks lähiaastatel üle tulemusele orienteeritud rahastamismudelitele on vaja koguda statistikat, hinnata ja analüüsida regulaarset valdkonna olukorda. Praegu on valdkondliku statistika kogumine piiratud, sest Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt hallatava andmekogu ning Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA poolt hallatava registri arhitektuurid on vananenud. Liialt palju tehakse käsitööd ning samu andmeid küsitakse mitmeid kordi. Seetõttu on valdkonnale oluline kiiremas korras viia läbi andmekogu ja registri ühildamine ning neile uue tehnilise aluse loomine. 2019. aastal möödus esimese laulupeo toimumisest 150 aastat ja tantsupidu toimus 20. korda. Juubelist lähtuvalt oli 2019. aasta Kultuuriministeeriumi teema-aastana laulupeo juubeli aasta. Lisaks suursuguselt korraldatud laulu- ja tantsupeole, esitleti valdkonnas uuringut, mis kaardistas kollektiivjuhtide ja kollektiivide majanduslikku olukorda. Uuringust selgus, et kollektiivide tegevus ei ole jätkusuutlik, sest juhendajatel on madalad palgad ja suuremal osal neist puuduvad sotsiaalsed garantiid. Selle tulemusena ei ole elukutse noorte jaoks motiveeriv ja alla 35 aastaseid juhendajaid on täna vaid 15%. Nende probleemide lahendamiseks on oluline käivitada kollektiivjuhtide palgatoetussüsteem.

Nii „Kultuur 2020“ kui ka „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ seavad eesmärgiks väärtusliku kultuuripärandi digiteerimise ja vajaduse tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus. Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti. Praeguseks on nendest digiteeritud vaid umbes 10%. „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava sai kultuuriministri allkirja ning majandus- ja kommunikatsiooniministri heakskiidu 2018. aastal. Alanud on tegevuskava dokumendi-, filmi-, foto- eseme-, kunsti- ja trükipärandi digiteerimise projektide elluviimine, nii taristu projektide analüüs kui ka nende elluviimine. 2019. aastal alustati hangete tulemusena pärandiobjektide digiteerimist ja viidi ellu tegevuskava taristuprojektide tegevusi. 2020. aastal digiteerimine jätkub ja analüüsitakse digitaalse kultuuripärandi kättesaadavuse infosüsteemi. Tõstetakse mäluasutuste töötajate teadmisi digipädevusest ning teavitatakse avalikkust digiteeritud ja avalikustatud pärandiobjektide kasutusvõimalustest.

Kultuuri rahvusvahelistumise oluline lüli lisaks valdkondlikele teabe- ja arenduskeskustele on Eesti saatkondades tegutsev kultuuriesindajate võrgustik, kelle ülesandeks on aidata Eesti loovisikutel, kollektiividel, loomeettevõtetel ja kultuuriorganisatsioonidel jõuda rahvusvahelisele areenile, toetada tugevaid rahvusvahelistumise võimekusega tegijaid ning tutvustada nende tegevuste kaudu Eestit ja Eesti kultuuri maailmas. Erinevate saatkondade juures tegutseb kokku kaheksa kultuuriesindajat: Moskvast, Helsingist, Berliinist, Brüsselist, Pariisist, Londonist, New Yorgist ja Pekingist. 2019. aastal oli Kultuuriministeeriumil kehtivad kultuurikoostöölepped ligi 50 riigiga. 2020. aastal said uuendatud kultuurikoostööprogramm Ungariga aastateks 2020–2022 ning Eesti ja Itaalia vahelise kultuuri- ja haridusalase koostöö rakendusprogramm aastateks 2020–2025. Lisaks on Kreeka pöördunud meie poole ettepanekuga uuendada Eesti ja Kreeka valitsuste vahel 1999. aastal sõlmitud kultuuri-, haridus- ja teaduskoostöö kokkulepet. Kreeka soovib lepet täiendada digi-, küberturvalisuse ja tehisintellekti teemadega. Senisest enam on vaja tähelepanu pöörata kultuuri rahvusvahelistumise eesmärkide selgemale sõnastamisele, erinevate organisatsioonide rollidele, omavahelisele koordineerimisele nii valdkonnas sees kui ka valdkonnaväliste asutustega, samuti toetusvõimaluste paremale vastavusele tegutsejate/kultuuriorganisatsioonide tegelikele vajadustele.

Eesti loomemajanduse sektorit on alates 2005. aastast kaardistatud 4-aastase intervalliga. Viimase, 2018. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra neljanda uuringu ja kaardistuse kohaselt oli Eesti loomemajanduse sektoris 2015. aasta andmetel 30,7 tuhat töötajat (4,8% Eesti töötavast rahvastikust) ning sektoris tegutses 9 098 ettevõtet ja asutust (11,6% Eesti ettevõtete üldarvust). Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,5 miljardit eurot (2,9% SKPst), mis on samaväärses suurusjärgus põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi terviknäitajaga (3,4%). Sektoris tegutsevate ettevõtete eksport moodustas 5,6% Eesti teenuste kogueksportist. Lisaks on loomemajandussektoril oma osa atraktiivse elukeskkonna loomisel, turismitulude suurendamisel ja digimajanduse arenemisel.

Kultuuri- ja loomesektori käekäik ning majanduslik toimetulek sõltub suures ulatuses avaliku sektori (sh riik, KOVid) rahastusest. Lähiaastatel saavad sektoris tegutsevate loovisikute ja organisatsioonide (sh ettevõtete) sissetulekud suurene da turutingimustes teenitud tulu ja erasektorist kaasatud investeringute näol. Kuna kohalik turg on piiratud, tuleb loovisikutel ja organisatsioonidel otsida järjepidevalt võimalusi rahvusvaheliselt tegutsemiseks, et teenida senisest enam tulu ka välisriikidest. Kuigi loomemajanduse valdkondades tegutsevate ettevõtete keskmine tulu ettevõtte ja töötaja kohta on aastate jooksul kasvanud, on need näitajad jätkuvalt oluliselt väiksemad võrreldes Eesti keskmisega ning ekspordisuutlikkus on keskpärane. Seega on oluline jätkata kultuuri- ja loomesektori majandusliku potentsiaali avaldumise toetamist, keskendudes innovatsiooni soodustamisele ja loomeettevõtjate rahvusvahelise konkurentsivõime, ekspordi- ja jätkusuutlikkuse kasvatamisele. Kultuuri- ja loomesektori näol on tegemist kasvava majandussektoriga, mis loob, kommertsialiseerib ja kasutab peamise müügiargumentina intellektuaalset omandit, luues seeläbi väärtust ka teistele majandus- ja eluvaldkondadele.

Meetmed, tegevused ja teenused

Meede 1. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamine ja arendamine

Meetme eesmärk: Eesti kultuurielu on mitmekülgne ja kõrgetasemeline, pakkudes võimalusi loominguliseks tegevuseks ja kultuurist osasaamiseks.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Teatrikülastuste arv Eestis <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	1,3 mln (2019)	1 mln	1 mln	1 mln	1 mln
Uuslavastuste arv <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	222 (2019)	180	180	180	180
Kinokülastajate arv <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	3,69 (2019)	3,0	3,0	3,0	3,0
Eesti filmide publiku turuosa suurus kinolevis <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	17,85% (2019)	11	14	17	17
Tõlked eesti keelest teistesse keeltesse (ilukirjandus/nimetust) <i>Allikas: Eesti Kirjanduse Teabekeskus</i>	70 (2019)	70	70	70	70

Rahvusvaheliste (välisosalusega) kunstinäituste arv <i>Allikas: Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus</i>	184 (2019)	120	120	120	120
Rahvusvaheliste (välisosalusega) kunstinäituste osakaal kõigist Eestis korraldatud näitustest, % <i>Allikas: Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus</i>	19,5% (2019)	20	20	20	20
Eesti kunstnike osalemine välisnäitustel (näituste arv) <i>Allikas: Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus</i>	138 (2019)	80	80	80	80
Eesti kunstnike osalemine välisnäitustel (kunstnike arv) <i>Allikas: Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus</i>	117 (2019)	110	110	110	110
Edasijõudmine „disainiredelil“: ettevõtete ja sihtasutuste protsentuaalne hulk, mis kasutavad disaini „disainiredeli“ IV astmel, % <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	58 (2018)	60	61	62	62
Eesti meediavabaduse indeks <i>Allikas: Piirideta Reporterid</i>	12,27 (2019)	12,27	12,27	12,27	12,27
Eesti autorite teoste esitamisest laekunud tasud, eur <i>Allikas: Eesti Autorite Ühing</i>	1 878 112 (2019)	1 520 000	1 520 000	1 520 000	1 520 000
Arhitektuuriettevõtete eksport, mln eurot <i>Allikas: Konjunkturiinstituut</i>	2,4 (2019)	2,5	2,6	2,7	2,8

Meetme raames kujundatakse ja viiakse ellu kunstide valdkonna valdkondlikke poliitikaid, tõstetakse valdkonna konkurentsivõimet, toetatakse strateegiliste koostööpartnerite põhitegevust ja projekte, ajakirjanduse arengut ning valdkonna toimimiseks ja arendamiseks hoitakse ja arendatakse vajalikku taristut. Mitmekülgse ja kättesaadava kultuurielu toetamise ja arendamise saavutamiseks on programmi tegevusteks loovisikute toetamine ja tunnustamine ning kirjanduspoliitika, etenduskunstide poliitika, audiovisuaalpoliitika, meediapoliitika, muusikapoliitika, kunstipoliitika ning arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ning rakendamine.

Tegevus 1.1. Loovisikute toetamine ja tunnustamine

Eesmärk: Loovisikute loometegevuseks vajalikud tingimused on paranenud.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Tunnustatud loomeliitudega sõlmitud lepingute arv <i>Allikas: Loomeliitude andmekogu</i>	17 (2019)	17	17	17	17

Tegevuse kirjeldus

Selleks, et loovisikute loometegevuseks vajalikud tingimused oleksid paranenud, antakse loomeliitudele toetust, kasutamaks seda seaduses sätestatud loometoetuse maksmiseks vabakutselistele loovisikutele ja loovisikute loometegevuseks ning sellega seotud täiendusõppeks antavateks stipendiumideks, kui toetust ei ole kasutatud täies ulatuses loometoetuste maksmiseks vabakutselistele loovisikutele.

Suur osa loomevaldkondadest toimivad valdavalt kollektiivse loomingu põhiselt ja on põhiosas institutsionaliseerunud – riik on loonud etendusasutusi ja kontserdiorganisatsioone, mis tagavad neis valdkondades stabiilsed loometöö võimalused. Et võimaldada ainult vabakutseliste loometööl põhinevate valdkondade loovisikutel pühenduda loometööle regulaarsemalt, on riik loonud täiendavalt süsteemi, mis võimaldab loomeliitude kaudu toetada kirjanikele ja kunstnikele palkade maksmist. Kunstniku- ja kirjanikupalga 3aastane pilootperiood käivitus 2015. aastal. 2019. aastal sai Kultuuriministeeriumi eelarvest loomeliitude kaudu palka 22 loovisikut.

Arenguvajadused

Loomevaldkonnad on 21. sajandil üha levinumate ebaregulaarsete töösuhete valdkonna suunanäitajad. Lähiaastate eesmärk on saada ülevaade vabakutseliste loovisikute majanduslikust toimetulekust, selgitada välja vabakutselisena töötamise erinevad mudelid (palga- ja loometöö kombineerimisest, projektipõhisest teenistusest, stipendiumide ja vabakutselise staatuse loometööst elatumiseni) ning sotsiaalsete garantiide kättesaadavus seoses loometegevusest saadava sissetuleku laekumise eripäradega. Loomemajanduse arendamise kontekstis on oluline hinnata loomeettevõtluse reaalsel osakaalu vabakutseliste seas – praegu kasutavad mitmel loomealal töötajad ettevõtlusvorme, kuid nende töö iseloom ei ole alati äritegevusega seotud.

Kunstivaldkond, mis on erialade ja loovisikute arvu poolest suurem, vajab stabiilse toetusega loomepalku rohkem – eesmärk oleks jõuda kuni 36 palgalise kunstnikuni.

Programmi perioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Jätkatakse loomeliitude kaudu kirjaniku- ja kunstnikupalga maksmise toetamist ning võimaluse korral palgasaajate arvu suurendamist.
- Vabakutseliste loovisikute majandusliku toimetuleku ja sotsiaalsete garantiide kättesaadavuse kaardistamine ja võimalike lahendusvariantide väljatöötamine.

Tegevus 1.2. Kirjanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Eesti elanike lugemisharjumus on stabiilne või suureneb ning eesti kirjandus on rahvusvaheliselt nähtav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
SA Kultuurilehe väljaantud kultuuriajakirjade ja -ajalehtede arv <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	16 (2019)	16	16	16	16
Rahvusvaheliste kirjandusmesside arv, millel osaletud <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	7(2019)	4	4	4	4
Eesti Lastekirjanduse Keskuse külastajate arv <i>Allikas: Eesti Lastekirjanduse Keskus</i>	41 609 (2019)	40 000	40 000	40 000	40 000

Riik väärtustab kirjandust kui omakeelse kultuuriruumi ühte alustala, luues eeldused teistegi valdkondade kestmiseks ja arenguks. Selleks loob ja rakendab Kultuuriministeerium toetusmehhanisme, mis toetavad Eesti autorite uute teoste loomist, kirjanduse populariseerimist ja kättesaadavust. Eesti Kirjanike Liit maksab ministeeriumi toetusel alates 2016. aastast kolme aasta jooksul kirjanikupalka avaliku konkursiga valitud professionaalidele. 2020. aastal saab riiklikku palka 13 kirjanikku. Palgasaajad valib välja loomeliit koos valdkondlike esindusorganisatsioonidega ning Kultuuriministeerium tagab loomeliidule rahastuse palga maksmiseks. Kirjanikupalk annab tippvormis kirjanikule võimaluse keskenduda loomingule ja tagab talle sotsiaalsed garantiid. Alati tuleb mõelda ka järelkasvule, kes on ja kust tulevad uued kirjanikud. Kirjanikuks kasvatakse lugedes. Lugedes kasvavad laia silmaringiga, avatud meele ja hea keeleoskusega kodanikud, nii ongi riigi kohus pöörata suuremat tähelepanu laste- ja noorte lugemusele, lugema innustamisele ja ka eesti keelsele lasteraamatule.

Valdkonna poliitikakujundamisel on juhtiv roll Kultuuriministeeriumil. Tähtis on raamatute kättesaadavus, lugemise populaarsus, kirjanduse väärtustamine. Lugejate kasvatamiseks on vaja head (laste)kirjandust, laste ja noorte lugema innustamist nii kodus, lasteaias kui ka koolis. Väga olulisel kohal on oma valdkonna kompetentsikeskuse – Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevus, kes kogub, säilitab ja vahendab eesti laste- ja noortekirjandust.

Kultuuriministeeriumi asutatud ja toetatav Sihtasutus Kultuurileht annab jätkuvalt välja Eesti tähtsaimaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Akadeemia, Diplomaatia, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, Vikerkaar, Õpetajate Leht, Värske Rõhk, Hea Laps, võrukeelne Uma Leht ja Müürileht.

Eesti kirjanduse rahvusvahelise nähtavuse tagamisel on väga tähtis roll nii Eesti Kirjanduse Teabekeskusel kui ka Eesti Lastekirjanduse Keskusel. Eesti kirjanduse rahvusvahelistumise parendamiseks toetatakse muu hulgas Eesti Kirjanduse Teabekeskuse tegevust tõlkijate koolitamisel, mis hõlmab tõlkijatele mõeldud stipendiumit ja residentuuri loomist. Samuti toetatakse Eesti osalemist rahvusvahelistel messidel, järjepidevat kirjastuste teadlikkuse tõstmist ekspordivõimalustest ning autoriõiguste vahendamist ja rahvusvaheliste lepingute sõlmimist. Toetatakse ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevusi lastekirjanduse ning lasteraamatute illustratsioonide ekspordipotentsiaali tõstmiseks. Kultuuriministeerium toetab eesti kirjanduse rahvusvahelistumisega seotud projekte, eelkõige tegevustes, mis aitavad kaasa Eesti edukale esinemistele raamatumessidel.

Riik toetab kirjandust ja kirjastamist ka Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali kaudu.

Arenguvajadused

Rahvaraamatukogude teavikute ostu raha vajab suurendamist, mh panustamist e-raamatutesse ja audioraamatutesse ning tagada tuleb raamatute kättesaadavus üle riigi.

Selleks, et jõuda kirjanikupalka saavate kirjanike arvus optimaalsele hulgale, tuleks lisada 2021. aastal veel kaks kirjaniku palka, siis oleks kirjanikupalka saavate isikute arv 15, võimalusel tuleks seda järgnevate aastate jooksul tõsta 21 palgasaajani.

Laenutushüvitist autoritele (kirjanikud, tõlkijad, illustraatorid) SA Autorihüvitusfondi kaudu on vaja suurendada. 2019. aastal olid paari menukaima autori tasud ca 3000 eurot aastas, samas enamuse tasu oli ca 100–200 eurot. Märkatava eelarve tõusuta on võimatu alustada ka e-raamatute laenutuste eest hüvitise maksmist.

Lugemise populariseerimise programmi elluviimiseks, programmi Lugemisisu kasvatamiseks, et see jõuaks võimalikult paljudesse rahvaraamatukogudesse üle Eesti, erinevate lugemist populariseerivate tegevuste arendamiseks ning Eesti lastekirjanduse ja illustratsioonide rahvusvaheliselt tuntuks tegemiseks oleks vaja suurendada Eesti Lastekirjanduse Keskuse tegevustoetust.

Programmi perioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Jätkatakse lugemise populariseerimist ning Eesti kirjanduse rahvusvaheliselt nähtavamaks tegemisega.
- Laenutushüvitise maksmine kirjanikele, tõlkijatele, illustraatoritele*².

² * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Tegevus 1.3. Etenduskunstide poliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Etenduskunstide valdkond on kunstiliselt mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Algupärandite osakaal uuslavastustest (sõnalavastused), % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	48 (2019)	45%	45%	45%	45%
Laste- ja noortelavastuste osakaal uuslavastustest, % <i>Allikas: Eesti Teatri Agentuur</i>	29 (2019)	20%	20%	20%	20%

Kultuuriministeerium toetab teatritegevust teatri omandivormist olenemata, mis tähendab, et toetatakse nii riigi osalusega sihtasutusi kui ka era- ja munitsipaalasutusi. Ministeeriumi eelarvest jagatava raha toel antakse aastas keskmiselt 6100 etendust, valmib keskmiselt 180 uuslavastust, tööd saab koosseisulisena üle 1700 inimese ja mitmekülgsest teatrikunstist osasaamise võimalus antakse üle 1,1 miljonile külastajale eri sihtgruppidest. Riik toetab teatritegevust ka Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapitali kaudu. Lisaks tegutseb üle Eesti aktiivne harrastusteatri kogukond, kuhu kuuluvad inimesed kõikidest vanuserühmadest ja mis korraldab samuti rohkelt piirkondlikke ja üle-eestilisi festivale.

Kultuuriministeeriumi taotlusvoorude toel jõuab mitmesugune rahvusvaheline teatrikunst Eesti vaatajateni. Eestisse tuuakse silmapaistvaid etenduskunstnikke, tutvustatakse nende loomingut ning kutsutakse produtsente ja festivalikuraatoreid vaatama siniseid lavastusi, et sünniks uued koostööprojektid. Viimasele eesmärgile keskenduvad nii etenduskunstide keskused kui ka üha kasvav hulk Eestis toimuvaid rahvusvahelise haardega festivale.

Arenguvajadused

Rahvusvahelistumise ja regionaalse kättesaadavuse eesmärkide täitmiseks võiks rohkem tähelepanu pöörata erinevate residentuurikeskustele, kus nii Eesti kui välismaised etenduskunstnikud saavad koostööd teha ning võimalusel kaasata ka kohalikku kogukonda. Regionaalset kättesaadavust aitab tagada programm „Teater maal“, mille vahendite maht peaks suurenema arvestades järjest mitmekesistuvat teatripilti ning huvi programmi osalemise vastu. Vaja oleks ka uusi toetusprogramme lastele ja noortele suunatud lavastuste etendamiseks ja soodsaks vaatamiseks (nt kultuuriranitsa projekt). Lisaks regionaalsele kättesaadavusele tuleks etendusasutustes ja etenduspaikadel üha enam mõelda kõigi erivajadustega inimeste ligipääsetavusele. Seda aitaks lahendada uus valdkondadeülene toetusmeede ligipääsetavuse suurendamiseks kultuurisündmustele erivajadustega inimestele, eelkõige pidades silmas tehnilisi lahendusi (mitte investeeringuid), mis oleks kohandatud igale kultuuri valdkonnale. Kogu teatrivaldkonna rahastamise aluste kaasajastamiseks on programmi perioodil jätkuvalt eesmärk etendusasutuse seaduse uuendamine.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Teatrivõrgustiku jätkusuutliku toimimise jaoks arutatakse koostöövõimalusi kaasfinantseerimiseks kohalike omavalitsustega, kus etendusasutused tegutsevad. Lisaks arvestatakse lisavahendite puhul etendusasutuste toetamisel, et toetus hõlmaks kõikides omandivormides tegutsevaid etendusasutusi, tagamaks valdkonna mitmekesisuse säilimist.
- Jätkub töö etendusasutuse seaduse muutmise väljatöötamisega. Muudetav seadus peab valdkonna kõigile asutustele looma selguse, kuidas, miks, millele ja millises mahus saab toetusi taotleda. Muutmise käigus korrastatakse etendusasutuste rahastamissüsteemi, täpsustatakse muusikavaldkonna eripärasid, uuendatakse uusi asutuste toimimisprotsesse silmas pidades seadusesätteid ning viiakse need kooskõlla teiste seadustega. Lisaks vaadatakse üle kogu esituskunsti valdkonna rahvuskultuuriliselt oluliste teoste säilitamine ja digitaalsed platvormid valdkonna kultuuripärandi pikaajaliseks säilitamiseks ja uurijatele kättesaadavaks tegemisel.
- Jätkatakse Tallinna Linnateatri uute saalide ehitamise toetamist.

Tegevus 1.4. Audiovisuaalpoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Filmivaldkond on kunstiliselt mitmekesine ja Eesti film on rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Aastas esilinastuvate täispikkade EFI toetatud filmide arv (mängu-, anima-, dokumentaalfilmid kokku) <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	12 (2019)	11	13	15	15
Eesti Filmi Instituudilt toetust saanud stsenaariumide arv žanrite lõikes <i>Allikas: Eesti Filmi Instituut</i>	30 (2019)	30	30	35	35

Riik on loonud eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks, kõiki olulisemaid filmivaldkonna tegevusi kattev riiklik organisatsioon on Sihtasutus Eesti Filmi Instituut (EFI), kes toetab filmide arendamist, tootmist ja turundamist. Ministeeriumi eelarvest jagatava raha toel toetatakse mängu-, anima- ja dokumentaalfilmide tootmist ning vähemuskaastootmist. Toetus võimaldab aastas teha keskmiselt kolm uut täispikka mängufilmi ja kuus kuni kaheksa täispikka dokumentaalfilmi, sh kaks rahvusvahelist koostööfilmi.

Suures osas erakapitalil tuginevate uute kinomajade tulek on tõstnud kinokülastajate arvu viie aastaga enam kui ühe miljoni võrra 3,5 miljoni külastajani aastas. Kultuuriministeerium toetab väärtfilmikinode kaudu väärtfilmide kättesaadavaks tegemist. Väärtfilmikinode toovad publikuni Euroopa ja maailma mitmekesise filmiparemi, mis võivad olla tavarepertuaarist keerulisema sisuga ning seetõttu kommertskinodes mitte ekraanile pääseda. Ministeerium toetab põhjamaade ainsat A-kategooria filmifestivali PÖFF. Samuti jätkub tagasimaksefondi Film Estonia meetme rakendamine mahus 2 miljonit eurot eesmärgiga tuua Eestisse välisriikide produktsioone.

Riik toetab filmivaldkonda ka Kultuurkapitali audiovisuaalse sihtkapitali kaudu.

Arenguvajadused

Filmivaldkonna edu ei saa tugineda ühekordsetel suurprojektidel nagu EV100, mistõttu vajab valdkond senisest suuremat püsitoetust. 2018. a ja 2019. a filmide kunstiline ja vaatajanumbrites peegelduv kvaliteet näitab, et kui riik toetab filmide tootmist, siis leidub neile ka kodumaist publikut. Nelja aasta jooksul on eesmärk tagada, et Eesti filmi turuosa moodustab vähemalt 15% kõigist kinolevis linastunud filmidest. Selle eesmärgi saavutamiseks on esmajärgus vajalik tootmismahutuste kasvatamine kriitilise tasemini (5–6 mängufilmi aastas). Euroopas on mängufilmide mediaan-eelarve 2,07 miljonit eurot ning ainult 22% toodetavatest mängufilmidest on 1 miljonist eurost väiksema eelarvega. Arvestades, et EFI mängufilmide toetuse iga-aastane eelarve kõigi mängufilmide peale kokku on 1,9 miljonit eurot, jääb Eesti mängufilmide keskmine eelarve oluliselt alla Euroopa keskmise.

Lisaks peab Eestis tootma senisest enam rahvusvahelisi projekte, mis on ühelt poolt majanduslikult kasulikud, kuid teiselt poolt arendavad valdkonda professionaalselt edasi. Musternäiteks sellisest projektist on 2019. a suvel toimunud Christopher Nolani uue filmi „Tenet“ võtted Tallinnas ja Harjumaal. Rahvusvaheliste filmiprojektide Eestisse meelitamise vältimatuteks tingimusteks on filmivaldkonna rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline professionaalne tase, toetusmeetmete nagu „Film Estonia“ vastavus rahvusvahelistele standarditele ja riigipoolsete regulatsioonide piisav stabiilsus. Välisriikide tootjad peavad omama kindlust, et kui nad planeerivad Eestis filmida, siis võtteperioodi alguseks (mis võib juhtuda alates planeerimisestapist mitu aastat hiljem) kehtivad neile samad tingimused kui projekti planeerides. Arenguvajadus seisneb siinkohal eelkõige tootmismetme Film Estonia tingimuste ja mahu piisavuse ja vastavuse tagamises rahvusvahelistele normidele. 2020. a jooksul valmib uuring Film Estonia toetusmeetme mõjudest C. Nolani filmi „Tenet“ näitel.

Tootmiskvaliteedi tõstmiseks on lisaks tootmistoetuste tõstmisele vajalik ehitada Eestisse kvaliteetne filmistuudio, mis vähendaks tootmistsükli kõikumist ning laiendaks filmitootmise kunstilisi võimalusi. Lähiriikide moodsaim filmistuudio on Eesti filmitootjaid koondava Tallinn Film Wonderlandi ja Tallinna linna koostöös arendusjärgus ja selle eeldatav valmimisaeg on 2022. a alguses.

Filmilevi kontekstis on PÖFFil potentsiaali kasvada üheks eriliseks rahvusvaheliseks suursündmuseks Eestis. Selleks on vajalik PÖFFi tegevustoetust järk-järgult tõsta ning pikas perspektiivis vajab PÖFF endale ka kvaliteetset „kodu“, kus oleks nii PÖFFi kontor kui ka kino.

Väärtfilmide, sh Euroopa ja maailmafilmide linastamine on olulised filmiharidust edendavad komponendid. Eestis linastavad püsivalt väärtfilme neli kino – Tallinnas kinod Artis ja Sõprus, Tartus Elektriteater ja Võrus kino Kannel. Mitmekesise kultuuriruumi toetamiseks peab aitama kaasa väärtfilmide levitamisele Eestis laiemalt.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Filmitootmise järjepidevuse püsimiseks suurendatakse mängu-, anima- ja dokumentaalfilmide tootmist ning vähemuskaastootmist. Tagatakse kodumaise filmitoodangu kinokülastuste osakaal vähemalt 15% kogu kinolevist³.
- Jätkub tagasimaksefondi Film Estonia meetme rakendamine, eesmärgiga tuua Eestisse välisriikide produktsioone. Tagasimaksefondi Film Estonia mõjude hindamiseks koostatakse mõjuanalüüs.
- Osalemine Eesti Filmi Instituudi arengukava koostamises.

Tegevus 1.5. Meediapoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Eesti meedia on sõltumatu ja usalduväärne infoallikas.

³ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväärsus eestikeelse elanikkonna hulgas, % <i>Allikas: Turu-uuringute AS</i>	75 (2019)	80	80	82	84
Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväärsus muukeelse elanikkonna hulgas, % <i>Allikas: Turu-uuringute AS</i>	51 (2019)	60	62	65	68

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alusväärtusi ja vaba meediaruum selle vältimatu osa. Eestis on praegu meediateenuste seadusega reguleeritud peamiselt audiovisuaalmeedia- ja raadioteenused. Tulenevalt turu, tarbimise ja tehnoloogia arengust on meediamaaistik kiiresti muutunud. Peamiseks arengusuunaks on olnud internetiteenuste kiire areng ning sellest tulenev televisiooni-, tellitavate ja internetiteenuste üha suurenev lähenemine. Sõnavabaduse tagamiseks ja meediaturu tulemusliku toimimise tagamiseks uuendatakse 2020. aastal meediateenuste seadust, millega saavad muu hulgas olema reguleeritud ka videojagamisplatvormid.

Kultuuriministeerium kujundab, koordineerib ja valmistab ette meediavaldkonna õigusakte, strateegiaid, tegevuskavasid ja teisi dokumente. Samuti hõlmab ministeeriumi tegevus meediateenuste ning infoühiskonna sisuteenuste ja uute tehnoloogiate arengute analüüsimist ja ettepanekute tegemist poliitikasuundade seadmiseks.

Sõltumatu ja usaldusväärse info kättesaadavuse tagamine on avalik-õigusliku meediaorganisatsiooni Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) üks peamisi eesmärke. Rahvusringhääling lähtub oma sisuvalikutes Eesti Rahvusringhäälingu seadusest ja ERRi strateegilistest eesmärkidest. ERR soodustab oma tegevusega eesti keele ja kultuuri arengut, kultuurilise mitmekesisuse säilimist ning aitab kaasa Eesti ajaloo ja kultuuri jäädvustamisele ja hoidmisele.

Arenguvajadused

Andmepõhiste poliitikaotsuste tegemiseks tuleb meediavaldkonda senisest tõhusamalt seirata ja teha püsivalt koostööd ülikoolide ning meediainstitutsioonidega. Pidev monitooring aitab edendada ka meedia eneserefleksiooni ja meediakriitikat. Eesti meediaturu konkurentsiolekord vajab pidevat seiret, et vältida avalikkusele info jagamise monopolide teket. Väärinfo ja vaenuliku õhutustegevuse jälgimiseks peab tekkima piisav kompetents, mis on ühes asutuses, mitte jagatuna Välisministeeriumi, Riigikantselei, julgeolekuasutuste ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti vahel.

Tuleb jätkata aktiivset koostööd Euroopa Liidu institutsioonidega ja siseriiklikult Rahandusministeeriumiga, et luua kohalikele meediaettevõtetele Eesti turul tegutsemiseks võrdsed konkurentsitingimused võrreldes globaalsete suurkorporatsioonidega. Eestikeelsele digitaalsele ajakirjanduslikule sisule on vajalik luua maksusoodustused, st langetada digiväljaannete käibemaksu. Peab jätkama paberväljaannete kojukande toetamist.

Ehkki 2017. aasta alguses avati Eesti Rahvusringhäälingu uus uudistestudio, ei vasta ERRi praegune telekompleks ohutusnõuetele, selle energiakulu on suur ning hooned eba funktsionaalsed ja amortiseerunud. ERRi poolt Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsilt tellitud analüüsi järgi on majanduslikult ja asukoha mõttes kõige otstarbekam ERRi olemasolevale krundile (raadiomaja ja uudistemaja vahelisele alale) ehitada uued, tänapäevase tehnoloogiaga ja optimeeritud mahtudega telestudiod. Sellega luuakse optimaalseim ruumiprogramm, mis toob kaasa hoonete madalad ülalpidamiskulud. Samuti loob uue telekompleksi rajamine koos juba nüüdisajastatud raadio- ja uudistemajaga kogu organisatsiooni vaates loomingu- ja majanduslikku sünergiat ning tagab mitmetes aspektides kuluefektiivsema tegutsemise.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Jätkatakse Eesti Rahvusringhäälingu uue telekompleksi ehitus⁴. 2021. aastal toimuvad ehitushanke eeltegevused - põhiprojekti koostamine ja detailplaneeringu menetlemine.
- Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi ülevõtmine Eesti siseriiklikku õigusesse, sh meediateenuste seaduse muutmine.

Tegevus 1.6. Muusikapoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Muusika valdkond on kunstiliselt mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Eesti professionaalsete heliloojate uudisteoste esiettekannete arv <i>Allikas: Eesti Muusika Infokeskus</i>	157 (2019)	140	140	140	140

Muusikavaldkonna organisatsioone, kollektiive, festivalide ja muusikaliste suursündmuste korraldamist toetab riik Kultuuriministeeriumi ja Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali kaudu. Muusikavaldkonda toetab autoritasudest saadavate tulude kaudu ka Eesti Autorite Ühing. Lisaks toetab Kultuuriministeerium muusikavaldkonda EASi rakendatava loomemajandusmeetme toetuste kaudu. Eesti muusikavaldkonnas tegutseb kolm riigi asutatud kontserdiorganisatsiooni (SA Eesti Kontsert, SA Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, SA Eesti Filharmoonia Kammerkoor) ja kolm munitsipaalset kontserdiorganisatsiooni (Tallinna Filharmoonia, Pärnu Linnaorkester, Narva Linna Sümfooniaorkester). Nelja taotlusvooru toetustega panustab Kultuuriministeerium eraõiguslike kontserdikorraldajate, kollektiivide ja heliloojate võimalustesse arendada interpretatsioonikunsti, uue heliloomingu teket ja noodimaterjali kättesaadavust.

⁴ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Muusikavaldkonna puhul tuleb arvestada siseriiklike ja rahvusvaheliste tegevuste tugeva põimumisega, sest enamik valdkonna esindajatest osalevad aktiivselt rahvusvahelises suhtluses, mis toob Eestisse uut kompetentsi, koostööprojekte ja raha projektide läbiviimiseks, samuti tutvustab eesti muusikat ja muusikuid väljaspool Eestit. 2019. aasta andmeil kuuluvad Eesti esindajad enam kui 40 rahvusvahelisse muusikavaldkonna esindus- ja katusorganisatsiooni. Eesti muusika nähtavus ja kättesaadavus rahvusvahelisel areenil on oluline nii riigi kuvandi, valdkonna arengu kui ka tulemuslikkuse seisukohalt. Eesti on esindatud vähemalt kolmel muusikamess-konverentsil (jazzahead!, ClassicalNEXT, Womex) Euroopas, mis tagab muusikutele minimaalse võimaluse professionaalsete kontaktide hoidmiseks ja uuendamiseks. Oluline on ettevalmistus Loov Euroopa kultuuriprogrammi uueks rahastusperioodiks aastatel 2021–2027, mil muusikavaldkonnale avaneb senisest rohkem toetusprogramme.

Arenguvajadused

Professionaalse heli- ja interpretatsioonikunsti seisukohalt on olulisemad kitsaskohad seotud nii ressursside kui ka kompetentsiga. Vabakutselistele loovisikutele sotsiaalsete garantiide tagamine ning sihtasutuste kunstilistele kollektiividele konkurentsivõimelise töötasu tagamine aitaks muusikavaldkonna loovisikutel olla loominguiliselt aktiivne, tagada valdkonna jätkusuutlik areng ja esindada Eestit rahvusvahelises kontekstis maailma tippude seas. Sama eesmärgiga on seotud ka interpreetidele, nii solistidele kui ka kollektiividele residentuuriprogrammide, samuti õigeaegne rahvusvahelistest konkurssidest ja rahvusvahelisest õppetööst osa saamise võimaldamine. Lisaressursid algupärase loomingu tellimiseks muusikavaldkonna sihtasutustele tagaks eesti heliloojate uudisteoste kvaliteetse esituse, salvestamise ja laiema leviku nii kodu- kui ka rahvusvahelise publiku seas, luues eesti heliloojatele väärivad arenguvõimalused ja kuulumise rahvusvahelisse heliloojate paremikku, mis omakorda tagab rahvusvahelised eneseteostuse võimalused ja väärilise, riigi toetustest mitte sõltuva töötasu. Muusikavaldkonna loominguiliste saavutuste jäädvustamine ning rahvusvaheliselt kättesaadavaks tegemine digiteerimise, salvestamise ja professionaalse uurimustöö abil on täna pisteline ning see tegevussuund vajaks nii strateegilisi otsuseid kui ka süsteemset finantseerimist.

Senisest enam vajab tähelepanu lastele ja noortele suunatud toetusprogramm „Muusikakonkursid“, mille maht võimaldab täna toetada vaid üksikuid noortele suunatud muusikasündmusi. Eraldi vajaduste kompleksina on oluline välja tuua laste ja noortega seotud tegevused nii huvitegevuse kui ka professionaalseks karjääriks ettevalmistavas faasis, kuna muusikavaldkonna puhul algab professionaaliks saamise eelduste loomine ning ettevalmistus juba algklassides ja nooremaski vanuses. See põhineb noortele võimaluste loomises muusikaelust erineval viisil osasaamiseks, näiteks muusikakoolide ja huvitegevusega seotud organisatsioonide muusikainstrumentide pargi täiendamine, erinevatele vanusegruppidele suunatud eritüübiliste muusikasündmuste korraldamine jne.

Kõigi ülalnimetatud arenguvajaduste professionaalseks lahendamiseks on oluline alustada Eesti muusikastatistika süsteemset kogumist ja analüüsimist, mis lisaks juba nimetatud teemadele toetaks ka muuhulgas muusika regionaalse haarde ja ligipääsetavuse võimaluste arendamist.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Jätkatakse muusikavaldkonna asutuste ja partnerorganisatsioonide toetamist.
- Taotlusvoorude kaudu toetatakse muusikakollektiivide, kontserdikorraldajate, festivalide- ja konkursikorraldajate tegevust.
- Toetatakse eesti heliloomingu väärtuste noodimaterjali taastamist ja digiteerimist, mille kaudu muutub kättesaadavaks suur osa eesti heliloomingust, mis seni kättesaadav ei olnud.
- 2021. aastal aidatakse kaasa rahvusvahelise Euroopa Jazzfestivali toimumisele.

Tegevus 1.7. Kunstipoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Kunstielu on mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
SA Kunstihoone Eestis ja välismaal toimunud näituste arv <i>Allikas: SA Kunstihoone</i>	19 (2019)	14	14	14	14
SA Kunstihoone Eestis ja välismaal toimunud näituste külastajate arv <i>Allikas: SA Kunstihoone</i>	62 000 (2019)	50 000	50 000	50 000	50 000
Lepingulised residentuurikohad Eesti kunstnikele välismaal <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	3 (2019)	3	3	4	4

Suurem osa kunstivaldkonnast toimib peamiselt kolmanda sektori organisatsioonide kaudu ning kunstisüsteem areneb ja muutub praegu kiirelt. Valdkonnas tegutseb üks riigi osalusega sihtasutus – SA Kunstihoone. Kultuuriministeerium panustab kunsti valdkonnas nii loometöösse, näitustegevusse, rahvusvahelistumisse kui ka kunsti uurimisse, kuid valdkonna tegevuste põhirahastaja on Eesti Kultuurkapital kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali kaudu. Erinevalt enamikest teistest loomealadest on aktiivses kunstielus (nüüdisloomes) ka mäluasutustel suur roll – kunsti avalikuks saamise peamine formaat on näitused ja kunstimuuseumid panustavad sellesse märkimisväärselt. Kunsti valdkonna riigipoolse rahastuse eesmärk on tagada tingimused kunsti loomiseks, muuta kunst Eestis nähtavaks ja jätkata kunstivaldkonna rahvusvahelistumist.

Alates 2017. aastast antakse tegevustoetust kolmele näituseasutusele, muudatustega on võetud suund Kultuurkapitalist vahendite vabastamiseks kultuuripoliitiliselt oluliste asutuste tegevustoetuste ulatuses. Kultuuriministeerium toetab tegevustoetustega SA Tallinna Kunstihoonet, Eesti Kunstnike Liidu galeriid ja Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumi. Täna on professionaalsed näitusepinnad koondunud peamiselt suurtesse keskustesse, väiksematel tegijatel on keeruline jõuda publikuni ja konkureerida väga piiratud rahastusele. Kõrgel tasemel näitustegevus on regionaalselt ebaühtlane. Kunstielu Eestis toetub ligi sajale galeriile ja näitusemajadele. 2019. aastal andis regulaarsest näitustegevusest teada 78 korraldajat.

Kunst on rahvusvaheline loomevaldkond, mille mõistmine ja hindamine ei sõltu keelepiiridest. Rahvusvahelistumine on olnud Eesti kultuuripoliitika keskseid prioriteete läbi aastakümnete ning Eesti kunsti nähtavuse ja lõimituse tagamine rahvusvahelisel kunstimaastikul on praegugi oluline. Veneetsia biennaal on regulaarne rahvusvaheline kunstinäitus, mis toimub alates 1895. aastast. Eesti osaleb biennaalil rahvuspaviljoniga alates 1997. aastast ja see on suurim regulaarne, avalikult rahastatud rahvusvaheline kunstiprojekt. 2022. aastal on Eestil erakordne võimalus korraldada rahvuspaviljoni näitus sündmuse keskpunktis Giardini pargis, seda Hollandi küllakutsel. Eestit esindab kunstnike Kristina Normani ja Bitra Razavi projekt, mille fookuses on ajaloolise kunstniku Emilie Rosalie Saali teosed, näituseprojekti kuraator on Corina Apostol.

Rahvusvahelisi suhteid arendavad valdkondlik info- ja arenduskeskus (SA Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus ja Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus MTÜ), kes saavad ministeeriumilt oma tegevuseks osalist tegevustoetust. Rahvusvahelistel kunstimessidel osalemist, galeristide koolitamist ja rahvusvahelisi turundustegevusi on rahastatud EASi koordineeritava loomemajanduse meetme vahenditest. Seitsme aasta jooksul on valdkonna rahvusvahelised võimalused ja võimekus tänu sellele meetmele oluliselt paranenud. COVID-19 viiruse levikuga seoses on mitmed rahvusvahelised koostööd lükkunud või muutnud vormi, kunstielu digitaliseerumine on olnud valdkonna üks esmareaktsioone uutes oludes. Kiirelt rahvusvahelist tuntust kogunud Narva kunstiresidentuuri arendamist toetab ministeerium Eesti Kunstiakadeemia SA kaudu, ka seal oli 2020. aastal fookus olude sunnil pigem kohalikel kunstnikel. Rahvusvaheline nähtavus on oluline ka kunstiklassika uurimise ja tutvustamise kontekstis, mistõttu on ministeerium alates 2018. aastast toetanud eraalgatusliku Konrad Mägi Sihtasutuse tegevust. Muutuvas maailmas on väikesel ja mobiilsel valdkonnal pigem lihtsam sihte muuta ja pikaajalisi plaane ümber vaadata, kuid kujutav kunst jääb igal juhul ja kõigis oludes rahvusvahelisele kogukonnale toetuvaks ülemaailmse levikuga kultuurivaldkonnaks, mis sõltub samas täielikult kohaliku kunstielu mitmekesisusest ja elujõulisusest.

Arenguvajadused

Kunstielu rahastamise korrastamine ning selgem rollijaotus Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali vahel eeldab täiendavaid vahendeid kunstipoliitika rakendamiseks ministeeriumi eelarvest. Lähiaastatel tuleb kindlasti panustada nii rahvusvaheliste suurprojektide edukasse elluviimisesse, valdkonna tugiteenuste kättesaadavusse, valdkonna statistika kogumise ja analüüsiga seotud tegevustesse kui eelarvest toetatud asutuste tegevuse jätkusuutlikkuse tagamisse. Suureks murekohaks on ka Eestis toimuvate rahvusvaheliste kunstifestivalide jätkusuutlikkus – festivalide korraldamist ministeerium täna ei toeta, tegutsetakse projektipõhiselt, peamiselt Kultuurkapitali toel. Lahendused Kultuurkapitali vahendite vabastamiseks riigi asutatud kunstimuuseumide põhitegevuse rahastamisest loodetakse leida lähiaastatel. 2019. aastaks toodi täielikult ministeeriumi toetusele üle SA Kunstihoone. Kunstivaldkonna ministeeriumipoolne rahastus tõusis 2019. aastal 2018. aastaga võrreldes peaaegu 60%. See oli kunstirahastuse korrastamise protsessis oluline samm, kuid kasvuvajadus on jätkuv, et tagada valdkonna kestlikkus, arvestades, et 2009. aasta kärpete eelse tasemeni jõudis kunstipoliitika elluviimiseks suunatud rahastus nominaalselt alles 2017. aastal. Samas on viimase kümneni jooksul kunstielu plahvatuslikult kasvanud, seda eriti rahvusvahelises perspektiivis.

Professionaalsel tasemel näituste korraldamine väljaspool tõmbekeskusi on Eestis keeruline. Kunstigaleriid on vähe võrgustunud, nende tegevus nõrgalt kommunikeeritud ja tegevuste aineiline baas ning taristu vajab paljudel juhtudel olulist arendamist. Praegune olukord piirab kunstielu arengut ja kunsti kättesaadavust, võimalusi investeeringutoetuste taotlemiseks mittetulunduslikel näitusemajadel ei ole. Probleeme on nii kohalike väikegaleriide kui ka kesksete näitusemajadega. Tallinna Kunstihoone on rajatud 1934, Tartu Kunstimaja 1959, mõlemad vajavad põhjalikku renoveerimist. Sama suures hädas on Narva muuseumi Kunstigalerii hoone Eesti suuruselt kolmandas linnas, aga ka rahvusvaheliselt menukas EKKM Tallinnas. Nimetatud näituseasutused on pöördunud Riigikogu poole selleks, et Kultuurkapitali investeeringute planeerimisel kaalutaks riiklikult tähtsate kultuuriehitiste nimekirja koostamisel ka kunstivaldkonna kesksuuri renoveerimisprojekte. Väiksemate paikade galeriid vajavad tegevuse jätkamiseks ja töö kvaliteedi parandamiseks investeeringuid nii ruumide kui tehnika osas. Eesmärgiks on olukord, kus Eestis on laialdased võimalused kunstist osasaamiseks ning kõrgel tasemel kunstiprojekte korraldatakse pidevalt ka väljaspool suuremaid linnu. Kunstiteadlikkuse kasvatamiseks, kunstnikele ja kunstipublikule elukohast sõltumatult võrdsete võimaluste loomiseks ja ka regionaalarengu tagamiseks oleks väga vajalik algatada uus kohalike näituseasutuste investeeringu- ja arendusprogramm. Täiendava rahastuse toel oleks võimalik parandada näituseruumide füüsilisi ja tehnilisi tingimusi ning arendada välja konkurentsivõimeline ja rahvusvaheline kunstielu ka väljaspool suuremaid linnu.

Kohalikku kunstielu rikastavad ka rahvusvahelistumisele suunatud kunstiresidentuurid, ministeerium toetab käesoleval perioodil neist Narva kunstiresidentuuri, kuid süsteemsem lähenemine rahvusvaheliselt võrgustunud pideva ja professionaalse programmiga loomemajadele on lähiajal oluline arenguvajadus. Kasvama peaks ka riigi rahastatud residentuurikohtade arv mainekates keskustes välismaal (hetkel läbi valdkondlike keskuste koostöö ISCP residentuuriga New Yorgis ja WIELSiga Brüsselis). Loovisikute mobiilsus on kultuurikoostöö nurgakivi ja kunsti mitmekesise arengu tagatis. Kunstielu rahvusvahelise konkurentsivõime säilitamiseks valdkondlike arenduskeskuste tegevuste jätkumine tänases mahus eeldab tegevusteks täiendavate vahendite tagamist.

Eesti Kunstnike Liit maksab alates 2016. aastast ministeeriumi toetusel kolme aasta jooksul kunstnikupalka avaliku konkursiga valitud professionaalidele. 2020. aasta seisuga saab kunstnikupalka 13 isikut, neist üks Eesti Kunstnike Liidu omavahendite arvelt. Palgasajate arv peaks oluliselt kasvama, et tagada kestlik ja mitmekesine kunstielu. Kunstnikupalk on valdkonnas kõige otsesem viis panustada loometöösse ning arvestades eesti kunsti panust rahvusvahelistumisesse ja potentsiaali kohaliku kultuurielu mitmekesistamisel, võiks riigilt palka saavate loovisikute arv ideaalis olla tulevikus võrreldav ja proportsionaalne teiste, kollektiivsel loometööl põhinevate valdkondadega.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Näituseasutuste rahastamise reformi läbiviimine, millega parandatakse kunsti kättesaadavust üle Eesti⁵.
- Kunstihoone Sihtasutusele eraldatakse toetust Kunstihoone rekonstrueerimiseks.

Tegevus 1.8. Arhitektuuripoliitika ja disainipoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Arhitektuuri- ja disainivaldkonna õigusruum vastab valdkonna vajadustele.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Kaasatud üldhariduskoolide arv, kes pakuvad õpilastele üldhariduskoolis ruumihariduse ja disainiõppe valikkursust „Disainiprotsess“ <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	4 (2019)	6	8	10	12
Kaasatud üldhariduskoolide arv, kes pakuvad õpilastele üldhariduskoolis ruumihariduse ja disainiõppe valikkursust „Arhitektuur kui elukeskkond“	8 (2019)	12	14	16	18

⁵ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

<i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>					
Ruumihariduse ja disainiõppe edendamiseks üldhariduskoolis läbiviidud valikkursuste „Arhitektuur kui elukeskkond“ ja „Disainiprotsess“ õpetajakoolituste arv <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	4 (2019)	4	4	4	4

Tegevus on suunatud kvaliteetse elukeskkonna kavandamiseks ja loomiseks vajalike tingimuste kujundamisele arhitektuuri ja disaini valdkondades. Kvaliteetne ruum on tehis- ja looduskeskkonna tasakaalustatud ruumiline tervik, mis hõlmab välis- ja siseruumi. Säästva ja tervikliku elukeskkonna kavandamine ja loomine (ruumiloomine) sisaldab muu hulgas planeerimis- ja projekteerimistegevust (sh ruumilist planeerimist, arhitektuuri, maastikuarhitektuuri, disaini), eesmärgiga muuta olemasolev elukeskkond ruumiotsustega pikas vaates võimalikult paljudele paremaks. Kvaliteetse ruumilahenduse eelduseks on hea ja läbimõeldud ruumiotsus ehk ruumi arengut mõjutav valitsemistasandi otsus, mistõttu aitab Kultuuriministeerium kaasa ruumipädevuse läbivale tõstmisele ühiskonnas.

Kultuuriministeerium aitab kaasa riigi ruumiloomepoliitika ühtlustamisele ja arendamisele. Ruumipoliitika osaks on arhitektuuripoliitika, mis põhineb samanimelisel dokumendil „Eesti arhitektuuripoliitika“ (Vabariigi Valitsus kiitis heaks 2002. a). Arhitektuuripoliitika siht on käsitleda ehitatud keskkonda Eesti rahvusliku rikkuse ühe osana ning säilitada ja kasvatada selle väärtust. Kultuuriministeerium aitab teadvustada arhitekti kaalukat rolli ja vastutust elukeskkonna kvaliteedi eest seismisel ja selle tõstmisel. Näitena võib tuua rahvastiku kahanemisega kaasnevad probleemid, mille lahendamisele aitab märkimisväärselt kaasa linnaruumi kvaliteedi parandamine. Kultuuriministeerium toetab seetõttu muu hulgas programmi „Hea avalik ruum“ jätkumist, mille raames elavdatakse Eesti Arhitektide Liidu eestvedamisel linnakeskusi üle Eesti.

Disainivaldkonna arendamine tugineb valdkonnasisesele kokkuleppele, millises suunas valdkond peaks arenema ja mida tuleks selleks teha. Disainivaldkonna arengukava sõnastab visiooni, strateegilised suunad, eesmärgid ja huvigrupid ning pakub valdkonnast sündinud vaadet sellele, kuidas rakendada disaini paremini majanduse ja ühiskonna hüvanguks; kus nähakse disainivaldkonna arenguhüppe võimalusi, kuidas tõsta professionaalset taset ning vähendada tegevuste killustatust ja dubleerimist. Riigi, sh Kultuuriministeeriumi roll ning elluviidavad ülesanded määratletakse riigi strateegilistes arengudokumentides, mis saavad sisendiks ettepanekuid disainivaldkonna arengukavast. Lisaks aitab Kultuuriministeerium kaasa ringdisainialase teadlikkuse tõstmisele, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

Kuigi kehtiva riigihangete seadusega on raamistik ideekonkursside korraldamiseks ja väärtuspõhiste riigihangete läbiviimiseks tagatud, teeb Kultuuriministeerium jätkuvalt koostööd valdkonna erialaliitudega – eeskätt Eesti Arhitektide Liiduga ja ettevõttega Riigi Kinnisvara AS, et töötada välja riigihanke läbiviimise parim praktika, mis tagaks kvaliteetse ehitatud keskkonna arengu ja autoriõiguste kaitse selle loomisel.

Selleks, et tagada arhitektuuriloomes ja ehitatud keskkonna kõrget taset, osaleb Kultuuriministeerium arhitekti kutset andva kogu tegevuses Eesti Arhitektide Liidu juures, sisearhitekti kutset andva kogu töös Eesti Sisearhitektide Liidu ning maastikuarhitekti kutset andva kogu töös Eesti Maastikuarhitektide Liidu juures.

Kultuuriministeerium aitab kaasa ruumihariduse ja disainiõppe edendamisele üldhariduskoolis. Oluline partner on Arhitektuurikool, mis on ainus ruumivaldkonna huviharidust pakkuv kool Eestis ja üks väheseid omataolisi Põhja-Euroopas ja Baltikumis. Arhitektuurikool tegutseb 2011. aastast ning seda peab MTÜ Ruumiharidus.

Kultuuriministeerium toetab Eesti Arhitektuurikeskust ja Eesti Disainikeskust kui strateegilisi partnereid tegevustoetusega ning Eesti arhitektuuri väljapanekut Veneetsia arhitektuuri biennaalil. Lisaks toetab ministeerium taotlusvooru kaudu arhitektuuri ja disaini valdkondade arendusprojekte ning arhitekte ja disainereid loovisikutena erialaliitude (Eesti Arhitektide Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit, Eesti Disainerite Liit, Eesti Kujundusgraafikute Liit) kaudu. Arhitektuuri valdkonda toetatakse ka Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali ning disaini valdkonda arhitektuuri või kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali kaudu.

Oluline roll on valdkondlikel mäluasutustel Eesti Arhitektuurimuuseumil ning Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumil, kus toimub hulgaliselt arhitektide ja disainerite nüüdisloomingut tutvustavaid näitusi, loenguid jpm.

Arenguvajadused

Valdkondade kitsaskohtade lahendamiseks tuleb tõsta läbivalt avaliku ja erasektori ruumi- ja disainipädevust – asjatundlikkust ja vastutusvõimet ruumi arengut mõjutavate otsuste kujundamisel ja elluviimisel, sh arendada ruumiharidust ja disainiõpet üldhariduskoolist alates.

Tugevdada tuleks valdkondlikku teadus-arendustegevust (TA) ja leida võimalusi uuringute läbiviimiseks, et poliitikamuutused oleksid teadmistepõhised.

Koostöös Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Keskkonnaministeeriumiga on vaja ette valmistada ruumivaldkonna ühendameti loomine, eesmärgiga suurendada ruumikaalutluse arvestamist otsustusprotsessides.

Edendamist vajab valdkondade ekspordivõimekus ja rahvusvahelistumine.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Partnerorganisatsioonide toetamise ja taotlusvooru kaudu valdkonna strateegilise arengu toetamise jätkamine.
- Ruumihariduse ja disainihariduse mudeli arendamine kõigil haridustasemetel (sh elukestva õppe võimaluste avardamine ja fookuseerimine).

Meede 2. Kultuuripärandi säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine ja arendamine

Eesmärk: Tagatud on Eesti rikkaliku vaimse ja materiaalse kultuuripärandi, sh kultuuriväärtusliku keskkonna ja eriilmeliste piirkondlike kultuuriruumide elujõulisus ja säilimine järeltulevatele põlvetele.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Muuseumikülastuste arv, mln <i>Allikas: Statistikaamet</i>	3,5 (2019)	3,3	3,3	3,3	3,3
Muuseumide teenused on mitmekesised ja avalikkusele kättesaadavad, jah/ei <i>Allikas: Statistikaamet*</i>	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah
Rahvaraamatukogude laenutuste arv, mln <i>Allikas: Statistikaamet</i>	10,3 (2019)	10	10	10	10

Eesti raamatukogude füüsiliste külastuste arv, mln <i>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu</i>	9 (2019)	8,4	8,4	8,8	8,8
Eesti raamatukogude virtuaalkülastuste arv, mln <i>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu</i>	8,4 (2019)	8,4	8,4	8,4	8,4
Rahvakultuuriharrastajate arv <i>Allikas: Rahvakultuuri Keskuse andmekogu</i>	82 540 (2019)	83 000	83 000	83 000	83 000
Kasutuses olevate ehitismälestiste osakaal, % <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	74,7 (2019)	75,5	75,5	75,5	75,5

* Selgitus: „Jah“ on siis, kui 80% alljärgnevatest alamõõdikute on samal tasemel või suurenevad

Alamõõdikute baastase (2017. a andmed):

1. Eestis on igast liigist vähemalt kaks muuseumi: kunstimuuseum, ajaloo- ja arheoloogiamuuseum, loodusmuuseum, teadus- ja tehnikamuuseum, etnograafia- ja antropoloogiamuuseum, erimuuseum, koduloomuuseum, üldmuuseum (Statistikaameti klassifikatsioon)
2. Keskmise lahtiolekupäevade arv aastas – 226
3. Keskmise piletivabade päevade arv – 52
4. Näituste nimetuste arv – 1218
5. Ürituste nimetuste arv – 3959
6. Publikatsioonid kokku (nimetuste arv, mitte tiraaž) – 955
7. Haridusprogrammide nimetuste arv – 2573
8. Haridusprogrammide toimumiskordade arv – 25 743
9. Haridusprogrammides osalejate arv (kuni 18aastased) – 397 733

Meetme raames toetatakse kultuurimälu edasikandmise jaoks oluliste institutsioonide (sh muuseumid, Muinsuskaitseamet, Eesti Hoiuraamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu, Rahvakultuuri Keskus, Võru Instituut, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA) põhitegevust ja kolmanda sektori organisatsioonide projekte, rakendatakse kultuuripärandi toetusi, toetatakse kultuuripärandi alaste rahvusvaheliste lepingute täitmise seotud tegevusi ning teavikute ja infokandjate soetamist. Lisaks tehakse investeeringuid kultuuriväärtusi säilitavate ja vahendavate asutuste tegevuskeskkonna ajakohastamiseks ja arendamiseks.

Tegevus 2.1. Muuseumipoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Muuseumivaldkond on mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
MuISiga liitunud muuseumide kogud on hästi hoitud ja huvilistele kättesaadavad (jah/ei)	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah

Eestis oli 2019. aastal 180 muuseumi 244 külastuskohaga. Muuseumidel on oluline sotsiaalne ja majanduslik mõju. Neil on suur potentsiaal säästlikuma, tolerantsema ja avatuma ühiskonna loomisel. Muuseumid panustavad inimeste heaolusse ning on kultuurilise loovuse ja uute ideede allikaks. Muuseumid on arenenud pelgalt hoiukohtadest kogukonna peegliks ja suhtlusplatvormiks. Nad on muutunud paindlikumaks, kiiresti kohanevaks, auditooriume kaasavaks kultuuri- ja hariduskeskusteks, kus loovus on ühendatud teadmise ja kus külastaja saab ise luua uut teadmist ja jagada oma kogemusi.

Riigi ülesanne on luua eeldused, et muuseumid saaksid hoida ja tutvustada inimestele meie ajalugu. 1. maist 2019 koondati muuseumide ja muinsuskaitse teemad Muinsuskaitseametisse. Muinsuskaitseameti eesmärk on muuseumipoliitika rakendajana arendada muuseumivaldkonda Eestis, olla muuseumide nõustaja ja populariseerija, muuseumiülesiste arenduste eestvedaja ning toetada oma tegevusega muuseumide koostööd. Kultuuriministeerium jäi muuseumidele kontaktiks investeringute ja riigi antava tegevustoetuse küsimustes. Samuti on ministeeriumi korraldada õigusloome ja muuseumivaldkonna strateegiline planeerimine. Valdkonda reguleerib muuseumiseadus.

Kultuuriministeeriumi haldusalasse kuulub 01.10.2020 seisuga seitse riigimuuseumi ja 13 riigi osalusel asutatud muuseumide sihtasutust, mis kasutavad halduslepingu alusel riigile kuuluvat muuseumikogu. Kultuuriministeeriumiga on lisaks seotud neli muuseumi, mis ei ole riigimuuseumid ega riigi sihtasutused, kuid mis kasutavad riigile kuuluvaid muuseumikogusid. Kultuuriministeerium on alates 2012. aastast Eesti muuseumivõrgustikku korraldanud ning muutnud muuseumide juriidilist vormi, lähtudes iga kord konkreetse muuseumi eripärast ja kohalikest oludest.

Arenguvajadused

Muuseumikogudesse kuulub väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist, mida erinevad muuseumid hoiavad, uurivad ja vahendavad, tagades nii Eesti kultuuri säilimise, järjepidevuse kui ka arengu. Praegu vastab ainult 43% muuseumide hoidlapindadest (arvesse on võetud KuM haldusala riigimuuseumid ja halduslepingu alusel riigile kuuluvat muuseumikogu kasutavad muuseumid) kultuuriväärtuste pikaajaliseks säilimiseks vajalikele tingimustele. Eesti mälu säilimine satub ohtu, kui me ei paranda pärandi hoiustamis-, konserveerimis- ning digiteerimistingimusi. Praegu seisnevad museaalide säilitamise probleemid selles, et museaale hoitakse vale sisekliimaga ruumides, tuleohtuse ja turvalisuse nõuded ei ole tagatud, hoidlates on suur ruumipuudus ning pärandi digiteerimise ja konserveerimise tingimused ei vasta vajadustele. 2017-2018 analüüsisid Ratus OÜ ja KPMG Baltics OÜ koostöös Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga museaalide säilitamise teenust. Tulemusena selgus, et olemasolevate hoidlapindade nõuetekohaseks muutmine on kallim kui ühishoidlate ehitamine, mis oleks kõige efektiivsem ning ressursisäästlikum Eesti kultuuripärandi pikaajalist säilitamist tagav lahendus.

Riigi üks eesmärke on toetada muuseumidesse kogutud pärandi ja teadmiste lahtimõtestamist ning avalikku kasutusse toomist, mh tänapäevaste e-lahenduste ja kogude digiteerimisega. Selle eesmärgi saavutamisel on üks vahenditest muuseumide infosüsteem ehk MuIS, mis on üle 10 aasta vana ja praeguseks nii moraalselt kui ka tehniliselt vananenud. Seetõttu vajab MuIS arendamist, et muuseumikogudele oleks veebis kiire ja mugav juurdepääs ning muuseumikogude haldamine toimuks kasutajasõbralikus infosüsteemis, mille ülalpidamine oleks kuluefektiivne.

Kuigi muuseum kui õppekeskkond on riiklikes õppekavades võrdsustatud klassiruumis toimuva õppega ning põhiharidus peaks olema tasuta, sõltuvad õpilaste võimalused muuseumitundi jõudmisel õpetajate ja koolijuhtide huvist ja motivatsioonist ning lapsevanemate majanduslikust olukorrast. Muuseumitunnid peaksid olema aga osa formaalharidusest.

Valminud on küll mitmed suured objektid nagu Eesti Rahva Muuseum (2016), Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe kompleks (2018), Haapsalu piiskopilinnuse muuseum (2019) ja Narva linnuse muuseum (2020), kuid mitmete teiste muuseumide püsiekspositsioonid ja tegevuskeskkonnad on vananenud ning seetõttu jätab külastajakogemus neis muuseumides soovida. See omakorda mõjutab külastajate arvu ning muuseumide võimekust katta oma kulusid omatulu abil. Samuti vajavad muuseumihooned pidevat toetust remondi- ja restaureerimistoetuste näol. Eesmärk on, et Eesti muuseumid oleksid välituristi jaoks Eesti kui sihtriigi valikul peamiseks põhjuseks ning siseturismi soodustavad tegurid.

Sõnastamata on riigi ootused muuseumidele – miks riik rahastab just neid muuseume, mida ta rahastab ja miks just sellise summaga ning millistel eesmärkidel. Rahastamispõhimõtted on ebaselged ning rahastamine ei ole jätkusuutlik nende muuseumide osas, mille põhirahastus tuleb riigilt (ei arvesta üldlase elukalliduse tõusuga, palgatõusu ja investeeringute vajadustega; ei ole ühtset metoodikat konsolideeritud tugiteenuste ja konsolideerimata tugiteenuste maksumuse ja kvaliteedi võrdlemiseks).

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Eesti kultuuripärandi ühishoidlate rajamine. Ühishoidlate rajamise peaesmärk on tagada riiklike muuseumikogude pikaajaline säilimine, kuid hoidlad panustavad oluliselt ka kultuuripärandi paremasse kättesaadavusse*⁶. 2021. aastal viiakse läbi muuseumide kogude Põhja-Eestis, Lõuna-Eestis ja Hiiumaal ühishoidlate rajamiseks vajalikud arhitektuurikonkursid.
- MuIS 2.0 arendamine – uus infosüsteem, mis vastab tänapäevastele vajadustele, toetab optimaalselt muuseumide tööd ning võimaldab paremat ligipääsu muuseumides leiduvale kultuuripärandile. 2021. aastal valmib uue infosüsteemi I etapp, mis vastab tänapäevastele vajadustele, toetab optimaalselt muuseumide tööd ning võimaldab paremat ligipääsu muuseumides leiduvale kultuuripärandile ja algab uue infosüsteemi II etapp, mille eesmärk on välja arendada ülejäänud muuseumide töökeskkonna moodulid (s.h konserveerimine, näitused, digimine) ja avaliku keskkonna moodulid (s.h iseteeninduskeskkond), uuendada avaandmed ning migreerida andmed vanast andmebaasist uude.
- Põhikooli õpilaste muuseumitundides osalemise toetussüsteemi rakendamine. Kõige väiksema halduskoormusega variant on toetada koolipidajaid kindla summaga õpilase kohta aastas, st mitte seada sisse eraldi toetuse taotlemise süsteemi. Toetust tohiks kasutada ainult nendeks muuseumitundideks, mis on seotud ainekavaga*⁷.
- Muuseumide tegevuskeskkonna ajakohastamise ja ekspositsioonide uuendamise toetamine ning muuseumide poolt avalikkusele pakutavate teenuste kvaliteedi, sihistatuse ja kättesaadavuse parandamine. Muuseumide investeeringutoetuste kavandamine toimub Kultuuriministeeriumi juhtimiskava alusel. Püsiekspositsioonide, aga ka muude muuseumiteenuste toetamiseks loodi 2020. aastal uus toetustmeede „Muuseumide kiirendi“.
- Muuseumide rahastussüsteemi analüüs ja muutmise ettepanekud. Tõhustamiskava „Muuseumide rahastamine riigieelarvest“ eesmärk on analüüsida riigi ootusi muuseumide tegevusele, muuseumide rahastamist ja juhtimise korraldust ning esitada Vabariigi Valitsusele märtsis 2021 konkreetsed ettepanekud tulemuspõhise ning jätkusuutliku rahastamissüsteemi loomiseks.

Lisaks Kultuuriministeeriumile ja Muinsuskaitseametile panustavad tulemuste saavutamisse oma tegevusega kõik rahastatavad muuseumid ning Eesti Rahva Muuseum ja Võru Instituut.

⁶ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

⁷ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Tegevus 2.2. Muinsuskaitsepoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Muinsuskaitse all olev pärand on mitmekesine, elanikele kättesaadav ja jätkusuutlik.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal, % <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	63,9 (2019)	64	64	65	65
Kultuurimälestiste register on ajakohane ja kättesaadav, jah/ei <i>Allikas: Muinsuskaitseamet</i>	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah

Kultuuriväärtuste kaitse on riigi põhiseaduslik ülesanne. Kultuuripärand on Eesti ajaloo oluline osa ja identiteediallikas nii igale üksikisikule kui ka riigile tervikuna. Muinsuskaitse valdkonna poliitika kujundaja on ministeerium, muinsuskaitsealast tööd korraldab Kultuuriministeeriumi valitsemisala ainus riigiamet – Muinsuskaitseamet, kelle eesmärk on väärtustada kultuuripärandit ja kultuuriväärtuslikku keskkonda ning tagada nende säilimine.

Valdkonda reguleerib 1. mail 2019 jõustunud uus muinsuskaitseseadus. Selle eesmärk on luua senisest parem tasakaal mälestiste omanike kohustuste ja õiguste vahel, et tagada seeläbi kultuurimälestiste pikaajaline säilimine. Kuna enamik mälestistest kuulub eraomanikele (ehitistest koguni 80%), sõltub mälestiste käekäik suuresti eraomanike motivatsioonist ja hoiakutest. Uus seadus annab juurde senisest rohkem paindlikkust, lihtsustab asjaajamist, vähendab bürokraatiat, eristab kitsendusi mälestise liikide kaupa ja seab sisse hüvitised. Esimest korda kehtib muinsuskaitstes kompensatsioonisüsteem, mille järgi hüvitatakse mälestise omanikule see osa töödest, mis tuleneb otseselt muinsuskaitseadusest – see on uuringute ja muinsuskaitse järelevalve kulu. Valitsus eraldas selleks 1,4 miljonit eurot lisaraha aastas. Hüvitisi kombineeritakse toetustega, mille maht 2020. aastal kasvas omandireformi reservfondist eraldatud lisavahendite arvelt 1 miljoni euro võrra.

Riigi roll on jälgida ja suunata kultuurimälestiste pikaajalist säilimist ning kompenseerida avalikes huvides seatavad kitsendused. Kultuurimälestiste säilimisele aitavad kaasa riiklikud toetusprogrammid, välisabi ja ühiskonna hoiakud, näiteks olemasoleva väärtarhitektuuri suhtes.

Arenguvajadused

Rohkem kui kolmandik (36,1%) Eesti ehitismälestisi on halvas või avariilises seisus. Halvem on olukord kahaneva elanikkonnaga piirkondades, kus kinnisvaraturg ei toimi ja leidub palju tühje maju. Mälestised säilivad kõige paremini, kui need on kasutuses, seetõttu on strateegiliselt vajalik olemasoleva väärtarhitektuuri eelistamine uute hoonete ehitamisele ja ajalooliste linnasüdame arendamine. Selle soodustamiseks on tehtud kaks suurt sammu, üks seadusloomes (uus muinsuskaitseadus), teine ajalooliste linnakeskuste toetusmeetme piloodi näol (Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetused).

Statistika näitab, et olukord on pidevalt halvenenud ja senine toetuste maht ei suuda valdkonna mõõdikut mõjutada. Muinsuskaitseametile laekub igal aastal u 300 toetuse taotlust, mille kogusumma on aastate lõikes kasvanud. 2020. aastal taotlesid omanikud toetust 9 mln eurot, toetuste eelarve on 1,4 mln eurot, seega on vajaduste ja võimaluste vahe kuuekordne. On selge, et kõiki taotluseid pole võimalik rahuldada, kuid riik peab tagama toetuste mõistliku suuruse, et kindlustada toetuse eesmärgi realiseerumine. Eesmärk on parandada ehitismälestiste olukorda tuntavalt ehk saada välja remondivõla surnud ringist, kus ainult väikest osa avariilisi mälestisi toetades lagunevad vähem avariilised hooned samasse seisuga. Lisaks tuleb mälestise omanikule seadusega pandud säilitamiskohustust mõistlikul määral kompenseerida. 2020. aastal said omanikud esmakordselt taotleda ka omandireformi reservfondist eraldatud lisavahendid tagastatud ehitismälestistele. Remondivõlast väljumiseks on valdkonnas vaja aga olulisemalt suuremaid toetusi.

Mitmetes kahaneva asustusega väikelinnades on samal ajal riikliku kaitse all olev väärtuslik vanalinn (muinsuskaitseala). Nende hulgas on linnu, kes soovivad oma linnaruumi tihendada just ajaloolist keskust eelisarendades ning teenuseid ja elanikke sinna koondades. Eesmärk on restaureerida ja võtta kasutusele tühjana seisvaid või alakasutatud hooned ning elavdada seeläbi linnasüdameid. Korrastatud ja kasutuses olevad kultuuriväärtusega hooned parandavad elukeskkonda, muutes seda atraktiivsemaks, ning panustavad märkimisväärselt ehitus- ja turismisektorisse ning tööhõivesse.

Vastavalt muinsuskaitseadusele koostatakse kõigile muinsuskaitsealadele seniste põhimääruste asemel uued kaitsekorrad. Kaitsekorra eesmärk on tuua paremini esile iga muinsuskaitseala eripära ja parandi potentsiaali piirkonna arenguks, soodustades nii kohalikku arengut kultuuripärandi kaudu. Seni kehtivast muinsuskaitseala põhimäärusest erineb kaitsekord suurema täpsuse ja paindlikkuse poolest. Kaitsekorraga jagatakse hooned väärtusklassidesse ja piirangud tööde tegemisel hakkavad sõltuma konkreetse hoone väärtusklassist, vähem väärtuslike hoonete puhul tähendab see väiksemaid piiranguid ja vähem kooskõlastusi.

Uus muinsuskaitseadus jõustus 1. mail 2019. Vastavalt hea õigusloome tavale peab seaduse jõustumisele järgneva aja jooksul analüüsima selle rakendamist ja hindama mõju, et teha kindlaks, kas soovitud eesmärgid on täitunud. Mõju hindamiseks on vaja anda piisav aeg seaduse rakendamiseks, sest hüvitiste ja toetuste mõju ei avaldu ühe ega paari aasta jooksul. Samuti on seaduse üleminekusätetega kehtestatud teatud tähtajad. Kõige pikem tähtaeg on seatud muinsuskaitsealade kaitsekordade uuendamisele, mis peab valmima nelja aasta jooksul (2023).

Praegune mälestiste nimekiri ei vasta tervikuna riikliku kaitse eeldusele, olemasolevad andmed on puudulikud ning mälestiste nimekiri vajab uue seaduse ja mälestiste liigi kriteeriumite kohast ajakohastamist. Selleks, et kultuurimälestiste nimekiri oleks ajakohane esindusnimekiri riikliku kaitse all olevast pärandist, tuleb viia läbi nimekirja inventuur. Peamine probleem seisneb 1990. aastatel kaitse alla võetud objektides, millest kõik ei toetu võrdlevale või väärtuspõhisele analüüsile, on puudulike andmete või aegunud piiridega. Inventuur viiakse läbi mälestise liikide kaupa. Selle tulemusena paraneb andmete kvaliteet kultuurimälestiste registris (nimetuste korrektuur, piiride ja kaitsevööndite korrastamine), samuti valmistatakse ette ekspertiisid ja ettepanekud riikliku kaitse rakendamiseks või lõpetamiseks.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Kultuuriministeerium rakendab pilootprogrammi Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra Finantsmehhanismi programmist „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“, mis seob kultuuripärandi teiste riiklike eesmärkidega (regionaalareng, elukeskkonna parandamine, energiatarbimise vähendamine, tööhõive ja kohalik ettevõtlusaktiivsus, kestlik areng), et saavutada suurem mõju ühiskonnas. Pilootprogrammi kaudu investeeritakse lähiaastatel 3,3 miljonit eurot väikelinnade ajaloolistesse keskustesse, kus on muinsuskaitseala. Soodustatakse väikelinnade ajalooliste keskuste hoonestuse korrastamist ja kohandamist uutele funktsioonidele selleks, et linnakeskusi korrastada, tihendada ja elavdada ning atraktiivsemaks muuta*⁸.
- Muinsuskaitseamet koostab uue muinsuskaitseaduse alusel uued kaitsekorrad kõigile 12 muinsuskaitsealale. 2020. aastal alustatakse kaitsekordade uuendamist Rakveres, Võrus, Haapsalus, Lihulas, Viljandis ja Tallinnas. Protsessi käigus saab kaitsekorra ka uus loodav muinsuskaitseala Sillamäel. Kaitsekorrad valmivad kohaliku omavalitsuse, kohalike elanike, valdkonna ekspertide ja Muinsuskaitseameti koostöös hiljemalt 2023. aastal. Kuni uute kaitsekordade kehtestamiseni kehtivad muinsuskaitsealadel senised muinsuskaitseala põhimäärused. Kaitsekorrad kinnitab Vabariigi Valitsus.
- Kultuuriministeerium analüüsib muinsuskaitseaduse rakendamise mõju, et hinnata 2019. aastal jõustunud muudatuste efektiivsust.
- 2021. aastal suurendatakse Muinsuskaitseameti kaudu antavaid toetusi mälestiste omanikele.

Muinsuskaitse valdkonna avalikke teenuseid osutab Muinsuskaitseamet, kes nõustab mälestiste omanikke, väljastab seaduse alusel antavaid lube, eraldab toetuseid ja maksab hüvitisi, teeb järelevalvet ning peab kultuurimälestiste registrit. Kultuurimälestiste riiklik register (register.muinas.ee) on Muinsuskaitseameti hallatav register kultuurimälestiste, muinsuskaitsealade ja kultuuriväärtusega leidude üle arvestuse pidamiseks ning nende kohta informatsiooni talletamiseks. Register on nii Muinsuskaitseameti igapäevane töövahend kui ka avalik andmebaas ja teenuste osutamise platvorm. Muuhulgas on Muinsuskaitseamet riiklik kontaktasutus, kes korraldab kultuuriväärtuste eksporti ning ELi liikmesriigist ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamist.

Tegevus 2.3. Raamatukogupoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Raamatukoguvaldkond on mitmekesine ja elanikkonnale kättesaadav.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Eesti Rahvusraamatukogu ja rahvaraamatukogude füüsiliste külastuste arv, mln <i>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu</i>	5,9 (2019)	5,7	5,7	5,7	5,7

⁸ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Eesti Rahvusraamatukogu ja rahvaraamatukogude virtuaalkülastuste arv, mln <i>Allikas: Eesti Rahvusraamatukogu</i>	3,3 (2019)	3	3	3	3
---	------------	---	---	---	---

Kultuuriministeerium koordineerib Eesti raamatukoguvõrgu kui terviku arengut koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja teiste ministeeriumidega. Valdkonna poliitikakujundamisel on juhtiv roll Kultuuriministeeriumil. Riigi ülesanne on tagada raamatukoguteenuse vahendusel vaba juurdepääs informatsioonile, mis on kõikidele kasutajatele võrdselt kättesaadav. Eesti raamatukoguvõrgu moodustavad rahva-, kooli-, teadus- ja erialaraamatukogud ning Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Hoiuraamatukogu.

2019. aastal oli Eestis 875 raamatukogu, millest 521 rahvaraamatukogu, 39 teadus- ja erialaraamatukogu (sh Eesti Rahvusraamatukogu) ja 315 kooliraamatukogu. Kultuuriministeeriumi haldusalas on avalik-õiguslik Eesti Rahvusraamatukogu ja riigiasutus Eesti Hoiuraamatukogu ning mõlemad tegelevad ka kultuuriväärtuste säilitamisega. Rahvaraamatukogudes oli 2019. aastal 10,6 miljonit teavikut ja 359 300 lugejat, kes laenutasid kokku ligi 10, 3 miljonit teavikut. Rahvaraamatukogu külastati 2019. aastal 5,6 miljonit korda ja nende teenustega seotud virtuaalkülastuste arv oli 2,9 miljonit.

Eesti raamatukogud teevad vaatamata eri ülesannetele ja valdkondlikule kuuluvusele tihedat koostööd, sest raamatukoguteenuse eesmärk on tagada kultuuriväärtuslike väljaannete säilimine, kujundada inimeste lugemisharjumusi, toetada elukestvat õpet ja tagada tänapäevane ligipääs informatsioonile, teadmistele ja kultuurile, et seeläbi aidata inimestel orienteeruda infoühiskonnas, teadlikumalt lugeda ning elus paremini hakkama saada.

Eesti Rahvusraamatukogu kui avalik-õigusliku asutuse ülesanne on Eestis ilmunud või Eesti kohta informatsiooni sisaldavate teavikute kogumine, alaliselt säilitamine ja kättesaadavaks tegemine, samuti raamatukogunduse ja sellega seotud valdkondade teadus- ja arendustegevus ning parlamendi- ja teadusraamatukogu ülesannete täitmine. Rahvusraamatukogu koordineerib ja nõustab Eesti raamatukogusid ning on kultuurikeskus. Rahvusraamatukogu on ühtseks väljaannete säilituseks emplaride keskuseks nii loovutajaile kui säilitajaile ja on Eestis ainus Eesti digitaalsete väljaannete säilitaja. Riiklikult olulist kultuuripärandit ehk ajaloo- ja kultuuriväärtuslikke väljaandeid (sõltumata nende vormist) on nad kohustatud säilitama pikaajalist säilimist tagavates tingimustes. Pärandi säilitamine hõlmab ka tegevusi nagu hoidmine, konserveerimine, arhiveerimine, digiteerimine jms.

Eesti Hoiuraamatukogu ülesanne on säilitada üleriigilist vähekasutatavate trükiste hoiukogu, vahendada vahetuskogu teavikuid asutustele ja organisatsioonidele üle Eesti ning teenindada nägemispuudega ja selle temaatika vastu huvi tundvaid lugejaid.

Rahvaraamatukogud on omavalitsuse asutused, mille tegevust toetab Kultuuriministeerium. Rahvaraamatukogude tööd reguleerib rahvaraamatukogu seadus ja koostööd koordineerivad Kultuuriministeeriumi juures tegutsev Rahvaraamatukogude Nõukogu, maakonnaraamatukogud, Eesti Rahvusraamatukogu, MTÜ Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ning MTÜ Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium.

Arenguvajadused

Rahvaraamatukogude teenus on küll usaldusväärne ja mitmekülgne, kuid samas pole teenus killustatuse tõttu kasutajakeskne. 2018. aasta uuringule tuginedes võib väita, et inimesed vajavad lihtsat ja mugavat ehk kvaliteetset avalikku teenust. Rahvaraamatukogude füüsiline keskkond pole inspireeriv ega atraktiivne, sest nende ruumid ja teenuste tehnoloogiline taristu on ajast maha jäänud ega meelita uusi (sh noori) lugejaid. Rahvaraamatukogude füüsilisse ruumi, infotehnoloogiasse (arvutitöökohad), tööprotsesside automatiseerimisse (väljaannete raadiosagedustuvastatavus, pakiautomaadid, laenutus- ja tagastusautomaadid jne) ja tehisintellekti juurutamisse (sh Kratid), investeerides tuleks raamatukogudest kujundada infoühiskonna arenevatele vajadustele vastavad atraktiivsed, inspireerivad ja ühistegevust soodustavad multifunktsionaalsed kultuuri- ja hariduskeskused. Need keskused täidaksid peamisi kogukonnakeskuse funktsioone, sh kultuurilisi, hariduslikke, sotsiaalseid. Kogukonnad vajavad tänapäevaseid võimalusi lugemiseks, kooskäimiseks, huvitegevuseks ja elukestvaks õppeks. Tegevusi (nt lihtsamatele päringutele vastamine) võiks digitaliseerida, et jääks piisavalt aega tegeleda lugejatele suunatud tegevustega (nt laste lugemise edendamine, digipädevuste koolitused), mida tehnoloogiaga asendada ei saa.

Valdkonnas on kasutusel eri raamatukogusüsteemid ja tarkvaraplatvormid (nt kolm e-kataloogi – ESTER, URRAM ja RIKS), mis ei ole omavahel ühilduvad. Ükski praegusest kolmest Eestis kasutusel olevast raamatukogusüsteemist ei ole jätkusuutlik, sest nende vahendusel pakutavad teenused on killustatud ega vasta raamatukogude kasutajate ootustele. Konsolideerides kolme raamatukogusüsteemi teenused ühte süsteemi arendatakse välja kasutajate ootustele ning raamatukoguteenuste kvaliteedi nõuetele vastav väljaannete kättesaadavuse võimekus.

Raamatukoguteenuste arenduskeskuse loomine võimaldaks suurendada valdkonna võimekust algatada, koostada ja läbi viia suuremamahulisi projekte (nt raamatukogutarkvara, e-laenutus jne) ning lugemis- ja täienduskoolituse programme.

Ühine raamatukogusüsteem tagaks veebist kasutajasõbraliku, kiire ja mugava juurdepääsu Eesti raamatukogude ressursile. Selle haldamine toimuks nii lugejale kui töötajale ühes süsteemis, mille ülalpidamine on konsolideeritud ja kuluefektiivne. Lõppeb andmete tootmise dubleerimine, säästetakse ca 2/3 täna kuluvast ressursist – personali kokkuhoid ning hoitakse kokku infosüsteemide ülalpidamis- ja arenduskuludelt.

Aastatel 2019 ja 2020 pole teavikute soetuse toetus tõusnud, samas on raamatukogudesse soetatavate väljaannete hinnad tõusnud. Kasvanud on ka lugejate ootus laenutada lisaks trükistele e-väljaandeid. 2018. aastal viis Eesti Rahvusraamatukogu läbi e-väljaannete laenutuskeskkonna ärianalüüsi ja 2020. aastal detailanalüüsi. Potentsiaalseid e-väljaannete lugejad üle Eesti on ärianalüüsi andmetel kokku 518 500 (61% kõigist lugejatest vastavalt läbiviidud ärianalüüsile), kellest aktiivseid lugejaid ca 300 000. Erilist tähelepanu vajab laste- ja noortekirjanduse ning lõimumise toetamiseks erinevate väljaannete (s.h e-väljaannete) valiku suurendamine. Üle-eestiline tasuta e-väljaannete laenutamise teenus ja e-väljaannete regionaalne soetuse toetus raamatukogudele täna puudub. Teenus parandaks võrdset tasuta ligipääsu informatsioonile ühiskonnas, tõstaks raamatukogude teenuse regionaalset kättesaadavust ja kvaliteeti. Trükiste hinnatõus on vähendanud laste- ja noortekirjanduse soetamist raamatukogudesse ja seetõttu pole laste lugemise edendamiseks trükised piisavalt kättesaadavad. Seetõttu on oluline suurendada nii rahvaraamatukogude väljaannete soetuse toetust kui hakata toetama ka e-väljaannete kättesaadavust. Selleks on vajalik toetada teenuse keskkonna loomist ja arendamist, väljaannete litsentside soetust ning teenuse haldamiseks ja üleriigiliseks koordineerimiseks personali ülalpidamiskulusid. Toetuse suurendamine edendaks lugemist ja eestikeelse kirjanduse väljaandmist ning kättesaadavust.

Raamatukogutöötajate järelkasv ei ole piisav, palgatase ei ole motiveeriv, mistõttu ei ole süsteemi sisenemas piisavalt võimekaid noori spetsialiste. Raamatukogutöötajate erialasesse professionaalsesse arengusse ja täienduskoolitusse ei panustata piisavalt rahalisi vahendeid. Jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleks kohaliku ja riikliku tasandi rahastamismudelid üle vaadata ja valdkonna spetsialistidele kindlustada motiveeriv töötasu ja mitmekülgne täiendõpe, et tõsta teenuste kvaliteeti.

2016. aasta autoriõiguse reformipaketi kohta koostatud Eesti seisukohtade kooskõlastamisel hindas Sotsiaalministeerium, et Eestis on nägemispuudega isikuid 7252 (kokku domineeriva puudena ja liitpuude koosseisus). Praegu on nimetatud sihtrühmale Eesti Pimedate Raamatukogust (lugejaid 2019. aastal 902) kättesaadav ainult väike osa Eesti Rahvusraamatukogu kogudes leiduvast uuemast eestikeelsest digiainesest. Eesti Hoiuraamatukogu (EHR) ja selle osakonna Eesti Pimedate Raamatukogu tegevuse ümberkorraldamine ning Eesti Rahvusraamatukogule EHR tegevuse üleandmine võimaldab sidustada hoidmise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise teenused kogu raamatukoguvõrgu toimimisega. Sarnaseid ülesandeid täitvate asutuste eraldiseisvana pidamine takistab teenuste innovatsiooni ja sidusust (nt teavikute pikaajaline säilitamine, väljaannete ringluse korraldamine, erivajadustega inimeste ligipääsetavus suuremale hulgale digikujul säilitatavale informatsioonile jne). Kultuurile ligipääsetavuse suurendamiseks tuleb parendada vaegnägijate lugemisvõimalusi, arendades Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi DIGAR ja Eesti Pimedate Raamatukogu Veebiraamatukogu tehnilist koosvõimet.

Programmi perioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Rahvaraamatukogu seaduse ajakohastamine, sest rahvaraamatukogu roll infoühiskonnas on muutunud. Uue seaduse eesmärk on luua ka rahvaraamatukogudele kesksete teenuste arendamist ja haldamist toetav keskus, et tagada üle-eestiline e-väljaannete võrdne kättesaadavus, trükiste laenutuse kasutajasõbralikkus ja raamatukoguteenuse tänapäevane toimimine. Seadus peab andma omavalitsusele võimaluse rakendada uusi viise paindlikumaks koostööks teiste omavalitsustega ja arendada raamatukoguvõrku. Ümberkorraldused omavalitsuste tegevuses ja elanike riigisisene liikumine ning ümberasumine on toonud vajaduse muuta rahvaraamatukogude võrgu korraldust.
- Raamatukogude teenuskeskkonna ajakohastamiseks tehnoloogiliste vahendite soetamise ehk digitaliseerumise programmi rakendamine. Selleks riigieelarvest toetuse taotlemine ja toetusmeetme loomine. Tehnoloogia toetusprogramm loob eeldused raamatukoguvõrgu ümberkorraldamiseks, parandab avaliku raamatukoguteenuse kvaliteeti, loob elanikele iseteeninduse võimalused ja suurendab informatsiooni regionaalset kättesaadavust.
- Välja arendada jätkusuutlik ühtne e-teenus kõigile Eesti raamatukogudele ja nende lugejatele. E-väljaannete laenutusteenuse käivitamisega kasvab regionaalne informatsiooni kättesaadavus ning raamatukoguteenuse üldine kvaliteet kogu Eesti elanikkonnale, sh väljaspool Eestit*.
- Eesti Rahvusraamatukogu hoone renoveerimine, et pakkuda kasutajatele mitmekülgseid teenuseid ja tagada nii inimeste kui kultuuri- ja ajalooväärtusega säilitatavate väljaannete (sh digitaalsete) nõuetekohane turvalisus. Eesmärk on olemasolevate funktsioonide (raamatukogu kui töö- ja õpikeskkond, Eesti väljaannete pikaajaline säilitaja ja kultuurikeskus) arengu ja jätkusuutlikkuse tagamine. Lisanduvad tänapäeva raamatukogule kui õpikeskkonnale ja kultuurikeskusele vajalikud funktsioonid. Rahvusraamatukogu renoveerimise käigus paigutub ka Rahvusarhiivi Tallinna osakonna ja Eesti Hoiuraamatukogu Eesti Pimedate Raamatukogu tegevus Rahvusraamatukogu hoonesse, mis toetab riigivalitsemise reformi sihte. Kahe asutuse tegevuse ja ühe olulise teenuse ühitamisega Tallinnas saavutatakse mõjusam ja tõhusam riigi ülesannete täitmine, kvaliteetsem avalike teenuste pakkumine ja paindlikum töökorraldus*.

- Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi kaasajastamine. Säilituseksemplari ja rahvusraamatukogu seadustest tulenevate ülesannete täitmiseks tagatakse nii tarkvaraliselt kui riistvaraliselt vastav võimekus, et kasvavate andmemahtude tingimustes ei häviks 2–3 aasta pärast nimetatud osa Eesti digitaalsest kultuuripärandist*.
- Eesti Rahvusraamatukogu äriteenuste taristu haldamine ja asendamine. Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse (RMIT) poolt konsolideeritud äriteenuste osas anti üle ainult Rahvusraamatukogu personal, kuid RMIT-ile jäi finantseerimata äriteenuste püsiv majanduskulu. Maandatakse tehnoloogiline risk, et riikliku tähtsusega teenused oleks jätkusuutlikud ja tagatud oleks raamatukoguteenus lugejatele*.
- Raamatud liikuma. Luuakse kaasaegne tsentraalselt toimiv logistikaenus teavikute kätte toimetamiseks lugejatele. Tegevus suurendab soetatud väljaannete eksemplaride kasutust üle Eesti ja lugejani hakkab huvipakkuv raamatukogu raamat jõudma mugavalt ja kiirelt. Suureneb soetatud raamatute ringlus ja väljaannete kättesaadavus*⁹.

Tegevus 2.4. Rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Rahvakultuurivaldkond on mitmekesine, elanikkonnale kättesaadav ning jätkusuutlik.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Laulu- ja tantsupeotraditsioon on jätkusuutlik, jah/ei <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah
Vaimne kultuuripärand on väärtustatud, hoitud ja arendatud, jah/ei <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah

Riigi ülesanne on tagada vaimse kultuuripärandi väärtustamine, hoidmine ja arendamine, nagu ka laulu- ja tantsupeotraditsiooni jätkusuutlikkus. Rahvakultuuri valdkonna üle-eestilisi tegevusi juhivad või koordineerivad Eesti Rahvakultuuri Keskus, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA, Võru Instituut ning riigi partneritena seitse valdkondlikku rahvakultuuri keskseltsi.

Kultuuriministeerium on loonud kogukondade toetuseks toetusmeetmed, mida praegu on seitse. Lisaks toetatakse toetusmeetmete kaudu muidki olulisi vaimse kultuuripärandiga seotud tegevusi ja väiksemaid valdkondlikke või piirkondlikke institutsioone. Alates 2010. aastast on avatud Eesti oma vaimse kultuuripärandi nimistu, kuhu kogukonnad saavad esitada enam kui kahe inimpõlve vanuseid elavaid traditsioone, kombeid ja tavasid. 2018. aasta lõpus tehti nimistusse 100. kanne.

Rahvakultuuri valdkonna toetajad on ka Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital ja maakondlikud ekspertgrupid.

⁹ * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.

Rahvakultuuri valdkonna riiklik kompetentsikeskus on Eesti Rahvakultuuri Keskus, kes koondab erialast informatsiooni, teeb koolitusi ning nõustab ja toetab rahvakultuuriga tegelevaid organisatsioone ja inimesi.

Eesti Rahvakultuuri Keskuse heaks töötab igas maakonnas rahvakultuurispetsialist, kelle peamised ülesanded on hallata rahvakultuurivaldkonda ja kureerida üleriigilisi rahvakultuuriüritusi (laulu- ja tantsupeod, folkloorifestivalid).

Eesti Rahvakultuuri Keskuse olulisemad ülesanded on:

- pidada rahvakultuuri valdkondlikku andmekogu;
- hallata Eesti vaimse kultuuripärandi nimistut, võttes aluseks UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni, millega Eesti ühines 2006. aastal;
- korraldada rahvakultuuri toetusmeetmete taotlusvoore, mida rahastab Kultuuriministeerium;
- korraldada koolitusi ja kursusi rahvakultuuri vallas.

Laulu- ja tantsupidude traditsioon on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Laulu- ja tantsupidusid korraldab Kultuuriministeeriumi asutatud sihtasutus Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA (ELTSA). ELT SA on ka laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide toetusmeetme rakendusasutus.

Võru Instituut on 1995. aastal Kultuuriministeeriumi juurde loodud teadus- ja arendusasutus (riigiasutus). Instituudi tegemised puudutavad peamiselt ajaloolist Võrumaad ja aitavad elus hoida võrukestele omast keelt ja kultuuri.

Arenguvajadused

Kuigi üleriikliku laulu- ja tantsupeo vastu on väga suur huvi, puudub siiani süsteemne vaade liikumise elujõulisuse tagamiseks. Laulu- ja tantsupeo liikumine tugineb täna suuresti juhendajate pühendumusel, mida paraku sageli piisavalt ei väärtustata. Noori kutse ei motiveeri, üle poole juhendajatest hakkavad lähiaastatel pensionile suunduma ja kollektiivid ei ole jätkusuutlikud. Juhendajate kehvale materiaalsele kindlustatusele on juhendajate esindusorganisatsioonid aastaid riigi tähelepanu juhtinud.

Olukorra täpseks kaardistamiseks viisid Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA, Eesti Kooriühing ning Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts Mõttekoda Praxis abiga ja Kultuuriministeeriumi toetusel läbi uuringu, et saada ülevaade kollektiivide ja kollektiivi juhtide reaalsest majanduslikust olukorrast ning sotsiaalsetest garantiidest. Uuringu tulemused kinnitasid, et kollektiivide juhendajad on sageli alatasustatud ning neil ei ole võimalik põhitööna juhendamisele keskenduda isegi siis, kui selleks on soov ja vajalik ettevalmistus. Uuringu kokkuvõte ütleb muu hulgas järgmist:

- Juhendajate põud terendab juba nähtavas tulevikus. 35% juhendajatest on 54-aastased ja vanemad, alla 35-aastaseid on vaid 15%.
- Kollektiivi juhendamine on kõrvaltöö 90% juhendajatest (Eestis keskmiselt on kõrvaltöö osakaal 6%) hoolimata sellest, et 55% on olemas erialane kõrgharidus. Eesti keskmise palga saamiseks peaks naised juhendama keskmiselt 10 kollektiivi, mehed 6,5. Need andmed näitavad, et juhendamisele kui põhitööle ei ole võimalik keskenduda, isegi kui selleks on huvi olemas.
- Kõige suurem osa juhendajatest (36%) saab töötasuna 51 kuni 100 eurot (neto) keskmiselt 18 töötunni eest kuus.
- Juhendajate hõivemustri tõttu on nende sotsiaalkaitse ebakindel. Kuna valdkonnas kasutatakse suures osas VÕS lepinguid (32%) või tähtajalisi töölepinguid (22%) ei ole tagatud juhendajate suvepuhkus, lähetused, lapsetoetus, pension jms. See mõjutab inimeste karjäärivalikuid ning pidurdab juhendajate vajalikku järelkasvu.

Juulis 2019 palus Kultuuriministeerium laulu- ja tantsupeoliikumises osalevate kollektiiviide esindusorganisatsioonidel välja pakkuda omapoolne ettepanek, milline võiks välja näha riigipoolne toetusmeede, et säilitada laulu- ja tantsupeoliikumise kestlikkus. Kokku lepiti toetusmeetme loomise projektis, millega toetatakse juhendajatele töötasu maksmist. Eeskujuks võeti spordivaldkonnas edukalt toimiv treenerite tööjõukulude toetuse süsteem. Märtsis 2020 esitleti ettepanekut valitsusele ning vastavaid ettepanekuid arutati RES 2021–2024 raames.

Üheks olulisemaks arenguvajaduseks rahvakultuuri valdkonnas on ka ühtse andmekogu loomine. Selleks, et hinnata valdkonnas toimuvaid protsesse, saada statistilisi näitajaid ning teostada valdkondlikke analüüse on vaja luua kaasaegne rahvakultuuri register. Eesmärk on Rahvakultuuri Keskuse andmekogu ja ELTSA registri ühildamine kaasaegseks registriks. Uus lahendus aitaks vältida andmete dubleerimist ning annaks võimaluse andmete sisestajatele teha seda vaid ühes kohas.

Laulu- ja tantsupidu vajab tänapäevaselt korrastatud ja heade tingimustega taristut nii esinejatele kui ka publikule Tallinna lauluväljakul ja Kalevi staadionil. Kultuuriministeerium teeb taristute korrastamisel jätkuvat koostööd Tallinna Linnavalitsusega.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Juhendajatele suunatud riikliku palgatoetussüsteemi väljatöötamine ja rakendamine. Laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivjuhtide palgatoetussüsteemi väljatöötamisega aitame parandada kollektiivjuhtide tasustamise põhimõtteid üle-eesti. Kollektiivjuhtide toetussüsteem seisneb riigipoolses töötasu toetamise umbes 50%-ses mahus, mis hõlmaks töötasudelt makstavaid riigi makseid. Lisaks tuleks tõhustada valdkonnas koostööd kohalike omavalitsustega, kes on samuti laulu- ja tantsupeo protsessi toetajad.
- Rahvakultuuri andmekogu ja ELT SA registri ühildamine ja uuendamine, sh juriidiliste aluste väljatöötamine.
- Osalemine Tallinna lauluväljaku detailplaneeringu ideekavandi konkursi ettevalmistamises ja korraldamises koostöös Tallinna Linnavalitsuse, Eesti Kooriühingu, Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse ja Eesti Arhitektide Liiduga.
- 2020. aastal on esitamisel UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja ühepuupaadi haabja ehitamise traditsioon Soomaal ning koostöös Ukrainaga lihavõttepühade ajal munade värvimise Pysanka traditsioon.

Meede 3. Kultuuri valdkondadeülene arendamine, koostöö ja rahvusvahelistumine

Éesmärk: Kultuuri toetamise ja loomepotentsiaali rakendamise kaudu on loodud eeldused Eesti konkurentsivõime kasvuks ja tutvustamiseks maailmas.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Tulu ettevõtte kohta loomemajanduse sektoris võrreldes Eesti keskmisega <i>Allikas: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus</i>	24% (2015)	-	-	28%	-
Tulu töötaja kohta loomemajanduse sektoris võrreldes Eesti keskmisega <i>Allikas: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus</i>	39% (2015)	-	-	50%	-
Pikaajalise säilimise digitaalarhiivide maht (TB) <i>Allikas: Rahvusraamatukogu, Rahvusarhiivi, MuI Si ja ERRi digitaalarhiiv</i>	3837 (2019)	9302	10912	12522	14132

Loomemajanduse valdkonna ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks ja loomemajanduse potentsiaali sidumiseks ülejäänud majandusega rakendab Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga Euroopa Liidu finantsperioodi 2014–2020 struktuurivahendite loomemajanduse arendamise meedet, mis koosneb seitsmest tegevusest, mille rakendusüksus ja elluviija on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS). Lisaks panustab Kultuuriministeerium valdkonna arengusse mitmesuguste riigisiseste tegevus- ja projektitoetustega, mis on suunatud valdkondlikele arenduskeskustele ja loomemajanduse valdkonnas tegutsevatele organisatsioonidele.

Loomemajanduse arendamise meetme raames antavate toetuste eesmärk on siduda kultuuri- ja loomevaldkondades olevat potentsiaali ettevõtlusega, et soodustada uute ambitsioonikate ärimudelitega ettevõtete juurdekasvu, tõsta valdkonna ekspordivõimekust ning luua teistele majandussektoritele loomemajandussektori kaasamise kaudu lisandväärtust ärimudelite, toodete ja teenuste ning müügi ja turunduse arendamisel. Loomemajandusala teadlikkuse kasvatamise, teadmiste ja oskuste arendamise ning loome- ja teiste majandusvaldkondade vaheliste suurprojektide elluviimise kaudu luuakse eeldused eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks.

Kultuuriministeeriumi ülesanne on edendada ja toetada Eesti kultuuri rahvusvahelistumist, arendada riikidevahelisi kultuurisuhteid ja -diplomaatiat, osaleda kultuuripoliitikate kujundamisel rahvusvahelistes organisatsioonides ning ka toetada eelpool nimetatud eesmärke elluviivaid valdkondlikke arenduskeskusi. Eestil on ligi 50 kultuurikoostöölepet ja ühist programmi riikidega üle maailma. Samuti osaleb Eesti rohkem kui 17 rahvusvahelises organisatsioonis, foorumis või koostööprogrammis.

Kultuuri rahvusvahelistumise oluline lüli on Eesti saatkondades tegutsev kultuuriesindajate võrgustik, kelle ülesanne on aidata Eesti loovisikutel, kollektiividel, loomeettevõtetel ja kultuuriorganisatsioonidel jõuda rahvusvahelisele areenile, toetada tugevaid rahvusvahelistumise võimekusega tegijaid ning tutvustada nende tegevuste kaudu Eestit ja Eesti kultuuri maailmas. Erinevate saatkondade juures tegutsevad kokku kaheksa kultuuriesindajat: Moskvast, Helsingist, Berliinist, Brüsselist, Pariisist, Londonist, New Yorgist ja Pekingist. Lisaks kultuuriesindajatele tutvustavad Eesti kultuuri maailmale Eesti Instituudi esindused Budapestis ja Helsingis. Kultuuri rahvusvahelistumisel on oluline koostöö teistegi ametkondadega.

Nii „Kultuur 2020“ kui ka „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ seavad eesmärgiks väärtusliku kultuuripärandi digiteerimise ja vajaduse tagada veebis loodud kultuuripärandi talletumine, kättesaadavus ja kogutud kultuuripärandi pikaajaline säilivus.

Tegevus 3.1. Kultuurivaldkonna digitaliseerimine

Eesmärk: Kultuuri kättesaadavus ja rahvusvaheline konkurentsivõimelisus on suurenenud.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Digitaalse kultuuripärandi kättesaadavus, arvestusüksus ja % kogude suurusest <i>Allikas: Andmekogud DIGAR ja MuIS</i>	24% (2019)	28%	30%	33%	34%

Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, mis väärivad digiteerimist, ent praeguseks on neist digiteeritud vaid ca 10%. Kultuuripärandit digiteerivad asutused lähtuvad oma ressursist ja konkreetse asutuse kollektsioonide vastu üles näidatud huvist. Kultuuriministeeriumis valminud „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskavaga seati riigi üldised prioriteedid kultuuripärandi digiteerimisel ning pandi alus valdkondade vahelisele koostööle. Tegevuskava eesmärk on teha 2023. aastaks digitaalselt kättesaadavaks kolmandik Eesti mäluasutustes talletatavast kultuuripärandist ning uuendada mäluasutuste info hoidmise taristut. Laialdane valdkondadeüleline koordineeritud ja rahvusvahelistele standarditele tuginev digiteerimine aitab vältida digiteerimise ja pikaajalise digitaalse säilitamise dubleerimist, toetab koostööd ja töövoogude optimeerimist.

Tegevuskava raames digiteeritud kultuuripärandit on võimalik taas- ja riskasutada nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel, luues kasutusvõimalusi eri valdkondades ning digitaliseerides teenuseid – alates meedia- ja mängusektorist, loomemajandusest (nt disain, käsitöö), turismist (nt liitreaalsuse rakendused) ning lõpetades hariduse ja teadusega (õppetöö, teadus- ja uurimistegevusega seotud infosisu, innovaatiliste haridusrakenduste, digiõpikute jms teostamine, kultuuriajaloo uurimine uute digitaalsete meetoditega), mis omakorda suurendab kasutajate rahulolu erinevate (e-)teenustega ning tõstab Eesti konkurentsivõimelisust.

Arengu vajadused

Digiteerimine on üks paremaid ja osadel juhtudel ka ainuke vahend tagamaks, et pärand on säilitatud selleks kõige sobivamate vahenditega ning tehtud kättesaadavaks võimalikult paljudele. Praegu kõiki pärandivaldkondi terviklikult haarav digisisu Eestis puudub. Kasutajate rahulolu parandamiseks ning kultuuripärandi kasutatavuse suurendamiseks on vaja üleriigilist plaani ja visiooni kultuuripärandi digiteerimiseks. Mäluasutuste kasutajate tellimustel põhineva ja iga asutuse ressurssidest sõltuva digiteerimise asemel on kultuuripärandit vaja digiteerida valdkondade ning mäluasutuste üleses koostöös ja töövooge optimeerides. Nii on võimalik ressursisäästlikult digiteerida erinevate valdkondade kultuuripärandit tervikuna sarnasest ajaperioodist ning teha Eesti mäluasutuste kogudes olevast kultuuripärandist digitaalselt kättesaadavaks 2023. aastaks 33% ning 2030. aastaks 45%.

Täna puudub võimalus mäluasutuste väliselt juba digiteeritud sisu koondamiseks. Digitaalne kultuuripärand on kättesaadav killustatult väga paljudest erinevatest portaalist. Digitaalne kultuuripärand peab olema kasutajate vajadusi ning soove arvestades lihtsasti ligipääsetav ja kasutatav.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- „Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava elluviimine, eesmärgiga teha 2023. aastaks digitaalselt kättesaadavaks kolmandik ehk 33% Eesti mäluasutustes talletatavast kultuuripärandist ning uuendada mäluasutuste info hoidmise taristut.
- Digitaalse kultuuripärandi kättesaadavuse infosüsteemi analüüsi läbiviimine 2020.–2021. aastal koostöös Eesti Rahvusraamatukogu, Muinsuskaitseameti, Rahvusarhiivi ja MTÜ Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortiumiga, mille eesmärgiks on hinnata raamatukogudele, muuseumidele ja arhiividele ühise digitaalse kultuuripärandi portaali vajalikkust, analüüsida selle arendamist, funktsionaalsust ja kasutajate ootusi.
- „Kultuuripärandi digiteerimine 2024–2030“ tegevuskava ettevalmistamine ja elluviimine, eesmärgiga teha 2030. aastaks digitaalselt kättesaadavaks 45% Eesti mäluasutustes talletatavast kultuuripärandist ja jätkata mäluasutuste koostööd pikaajalise digitaalse säilitamise taristu arendamisel. Lisaks dokumendi-, trükise-, eseme-, kunsti-, foto- ja filmipärandile on plaanis hõlmata digiteerimisse ka muusikapärand*¹⁰.

Tegevus 3.2. Kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise edendamine, asutuste, organisatsioonide ja sündmuste toetamine

Eesmärk: Aidata kaasa Eesti tutvustamisele, kultuuridiplomaatia edendamisele ja Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele; samuti aidata kaasa Eesti aktiivsele osalemisele rahvusvahelistes organisatsioonides ja Eesti huvide kaitsele.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
--------------	---------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

¹⁰ * tähistatud tegevus eeldab 1. märtsi 2020. aasta seisuga lisarahastust.

	(viimane teadaolev tase)				
Eesti kultuuri rahvusvaheline haare, riikide arv <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	20 (2019)	20	25	25	25
Eesti aktiivne osalus rahvusvahelistes organisatsioonides poliitikate kujundamisel ja vastavus Eesti huvidele <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Eesti huvid on kaitstud (2019)	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud	Eesti huvid on kaitstud

Eestis on kultuurivaldkonna välissuunalise suhtluse peamised koordineerijad ja toetuste andjad Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Haridus- ja Teadusministeerium, Välisministeerium ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, aga koordineerijatena ka kultuurivaldkonna arenduskeskused.

Rahvusvaheliste projektide jaoks annab riik raha nii taotlusvooru kaudu kui ka otsetoetusi valdkondlikele arenduskeskustele, toetades projekte, mis soodustavad Eesti kultuuri rahvusvahelistumist ja kultuuriekspordi, Eesti tutvustamist maailmas kultuuri kaudu ja võimaluste loomist Eesti loovisikutele. Lisaks kaasrahastab Kultuuriministeerium Euroopa Liidu kultuuriprogrammis osalevaid Eesti projekte.

Arenguvajadused

Kultuuriministeeriumi praktilisest välissuhtlusest tulenevalt on meil tänasel päeval selge, et lähiajal on vajadus laiendada kultuuriesindajate võrgustikku. Hoogustunud koostöö Põhjamaade suunal ja süvendatud kontaktide loomise vajadus loomemajanduse valdkonnas ning samuti rahvusaaslastega tihedama sideme loomine on heaks aluseks luua kultuuriesindaja koht Stockholmi, laiema sooviga katta ka teisi Skandinaavia riike. Põhjamaad on meile olulised strateegilised partnerid erinevate kultuurivaldkondade lõikes, teatud määral tehakse koostööd Läänemere ja Põhjala regiooni koostööformaatides, sh Põhjamaade Ministrite Nõukogu, kuid vajadus olla riigina arvestatav koostööpartner on suurem.

2020. aastal lõppev Euroopa Liidu eelarveperiood on näidanud, et Eesti kultuurivaldkonna organisatsioonid on järjest tublimad ja osalevad EL "Loov Euroopa" kultuurialaprogrammi projektides partnerite ja projektijuhtidena. Edukalt on toiminud riigipoolne kaasrahastuse toetus, kuid projektide arvu pidev kasv (sh juhtpartnerid) on jätnud eraldatavad summad ajale jalgu, kuna taotlusvooru eelarve maht käesoleval eelarveperioodil ei ole tõusnud. Praegu saab toetada keskmiselt 40% küsitud toetussummast väga tihedas rahvusvahelises konkurentsisis sõelale jäänud projekte. Toetusemäär võiks tulevikus olla 60%.

Selleks, et kultuuri rahvusvahelistumisele paremini ja täpsemalt sihitatult kaasa aidata, on kindlasti vaja põhjalikumalt analüüsida seniseid tegevusi, toetusvõimalusi ja erinevate organisatsioonide rolle. Analüüsi baasilt saab sõnastada kultuuriministeeriumi tasandil kontseptsiooni, mis hõlmaks kultuuri rahvusvahelistumise eesmärgi, nende saavutamiseks tehtavaid tegevusi ja paremini sihitud toetusi.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Välissuhtluselase koostöö ja tegevuste, sh teabevahetuse korraldamise ja koordineerimise jätkamine.
- Jätkub Eesti kultuuri rahvusvahelistumisele ja tutvustamisele kaasa aitamine taotlusvoorude ja kultuuriprojektide kaudu.
- Tartu 2024 kui Euroopa Kultuuripealinna programmi toimumise rahastamisele kaasa aitamine.
- Eesti kultuuri rahvusvahelistumise kontseptsiooni ja selle rakendustegevuste väljatöötamine.
- Jätkub kaasaaitamine Eesti aktiivsele osalusele rahvusvahelistes organisatsioonides ning Eesti huvide kaitsele.

Tegevus 3.3. Loomemajanduspoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Ettevõtete lisandväärtus ja ekspordisuutlikkus on suurenenud.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Kultuuri- ja loomesektoris on ettevõtlus- ja innovatsioonialased ning rahvusvahelistumist toetavad tugiteenused kättesaadavad, asjakohased ja tõhusad, jah/ei <i>Allikas: EAS</i>	Jah (2020) ¹¹	Jah	Jah	Jah	Jah
Rahalist ja mitterahalist abi saanud ettevõtete arv (kumulatiivne 2014-2023) <i>Allikas: EAS, SFOS</i>	2 300 (2019)	2 450	2 500	2 600	250
Toetuse abil ekspordi alustanud ettevõtete arv (kumulatiivne 2014-2023) <i>Allikas: EAS</i>	45 (2019)	50	55	65	15
Uutele välisurgudele sisenenud ettevõtete arv (kumulatiivne 2014-2023) <i>Allikas: EAS</i>	40 (2019)	55	65	80	20
Olemasolevatel välisurgudel laienenud ettevõtete arv (kumulatiivne 2014-2023)	90 (2019)	95	100	120	30

¹¹ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamine, 2020

Loomemajandust määratleme majandusvaldkonnana, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel, on võimeline looma heaolu ja töökohti intellektuaalse omandi loomise ja peamise müügiargumendina kasutamise kaudu ning kus loovisikud on protsessides kesksel kohal. Loomemajanduse arendamise poliitikat kujundab Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ja vastavad meetmed tuginevad „Eesti ettevõtluse kasvustrateegiale 2014–2020“. Loomemajanduse arendamise meetme rakendusüksus ja elluviija on EAS.

Loomemajanduse sektorit kaardistatakse 4aastase intervalliga. 2018. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra neljanda uuringu ja kaardistuse kohaselt kasvas kõige enam tulu meelelahutustarkvara valdkonnas, mis on kiirelt arenev sektor ja tegutseb globaalsel turul. Tulu ei vähenenud üheski kaardistatavas valdkonnas. Aastatel 2011–2015 lisandus loomemajanduse sektorisse 2175 ettevõtet ja asutust ning üle 3400 töötaja, kusjuures kõnealusel perioodil kasvas loomemajanduse ettevõtete ja asutuste arv pisut kiiremini kui Eesti ettevõtluses tervikuna – loomemajanduses 31% ja Eesti ettevõtluses 27%. Suurim valdkond nii töötajate arvu kui ka kogutulu poolest on kirjastamine (sh sidustegevusalana trükindus). Teenuste ekspordist moodustas loomemajanduse ettevõtete eksport 2015. aastal 5,6%, peamised eksporditavad valdkonnad olid meelelahutustarkvara ja kirjastamise sidusala trükindus. Ekspordi peamised sihtturud olid lähiriigid (Põhjamaad, Venemaa, Läti), kaugematest sihtriikidest saab eelkõige nimetada Ameerika Ühendriike (meelelahutustarkvara ja muusikariistade eksport). Sektoris tervikuna on ettevõtlikkusteadlikkus kasvanud, äri- ja tegevusmudelid on korrastunud ning majandustegevuse aruandlus on paranenud. Väga oluline on ekspordivõime arendamine ja ekspordivõimaluste otsimine, täiendav ekspordipotentsiaal on valdkondadest eelkõige arhitektuuril, disainil, filmil ja videol. Uus kaardistus on ettevalmistamisel ja viiakse läbi 2021. aastal. Selle tulemused saavad kajastama Eesti loomemajanduse sektori olukorda 2019. a majandusnäitajate põhjal ning tulevikuväljavaateid lähimaks kolmeks kuni viieks aastaks.

Arenguvajadused

Kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate loovisikute, loomeettevõtjate ja organisatsioonide võimekus turutingimustes iseseisvalt tulu teenida on üheks teguriks, mis aitab tagada elujõulist, avatud ja mitmekesist kultuuriruumi ning suurendada sektori sotsiaalmajanduslikku mõju. Lähiaastatel saavad loomeinimeste ja -ettevõtjate sissetulekute oluliseks suurendamiseks tulla lisavahendid aina rohkem vabalt turult (sh välisturgudelt) ja seega peab kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate loovisikute, loomeettevõtjate ja organisatsioonide suutlikkus (sh ekspordisuutlikkus) iseseisvalt tulu teenida suurenema. Kuna kohalik turg on piiratud, tuleb otsida järjepidevalt võimalusi rahvusvaheliselt tegutsemiseks, et leida uusi sihtgrupe ja turge ning teenida senisest enam tulu ka välisriikidest. Sellega kaasneb vajadus kaasajastada ja muuta seniseid äri- ja tegevusmudeleid, arendada ettevõtet või organisatsiooni tervikuna, tegeleda pidevalt toote- ja teenusearendusega ning kasutada uudseid tehnoloogiaid ja IT lahendusi. Samuti on tuleviku edus kriitilise tähtsusega sektori parem koostöö erinevate elu- ja majandusvaldkondadega, näiteks turismisektoriga täiendavate kultuuri- ja elamusteenuste väljaarendamise ning pakkumise kaudu. Tööstusettevõtete tootearenduse ja innovatsiooni üks orgaaniline osa peaks olema toote- ja teenusedisain. Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas, kus just kultuuri- ja loomesektoris tegutsejad saavad olla riigi oluliseks esmatutvustajaks ja strateegilisteks partneriteks teistes sektorites tegutsejatele. Muuseumid, kunstivaldkond, IT- ja filmisektor saab teha palju tihedamat koostööd haridussektoriga.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Loomemajanduse arendamise meede on riiklikult kaasrahastatud täies ulatuses Euroopa Liidu struktuurivahenditest. Euroopa Liidu käesoleva eelarveperioodi vahendid lõpevad hiljemalt 2023. aastal, kuid enamuse tegevuste osas juba 2021. ja 2022. aastal. Ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava fondide 1%-lise ülebroneeringu raames on loomemajanduse arendamise meetme eelarvesse lisandunud täiendavalt 1,2 miljonit eurot, mille kasutamiseks muudetakse meetme määrust, lisades sinna uue toetatava tegevuse: soodustatakse ambitsioonikate ja ekspordipotentsiaali omavate loomeettevõtjate pikaajalist strateegilist arengut, sealhulgas uute ja senisest kõrgemat lisandväärtust loovate ärimudelite rakendamist, toodete, teenuste või tehnoloogiate väljaarendamist ja turule viimist ning personaliarendus-, müügi-, turundus-, tootmis- ja teenindusprotsesside arendamist ja rakendamist. Uue tegevuse rahastamine algab 2021. aasta algul ning toetatakse vähemalt 15 kasvupotentsiaali omavat loomeettevõtjat. Lisavahenditest rahastatakse ka neid loomeettevõtjate ekspordivõime suurendamise projekte, mis on varasemalt saanud positiivse hinnangu, kuid mille rahastamiseks olid rahalised vahendid eelarves lõppenud.
- Euroopa Liidu 2021–2027 eelarveperioodil on loomemajanduse arendamine kajastatud ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava esimeses prioriteetses suunas „Nutikam Eesti“ kolmanda alaeesmärgi „Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEd) konkurentsivõime ja kasvu suurendamine“ all. Lähtekohad, eesmärgid ja oodatavad tulemused loomemajanduse arendamiseks kajastatakse koostatavas kultuuri valdkondlikus arengukavas.
- Loomemajanduse arendamise meetmed töötatakse välja 2021. aastal koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusega, et tagada ressursside tõhusam kasutamine ning erinevate meetmete suurem koosmõju. Kuna uueks eelarveperioodiks planeeritud eelarve maht on eeldatavasti poole võrra väiksem kui käesoleval perioodil, tuleb tegevusi täpsemalt fookuseerida ja nende elluviimise kuluefektiivsust ning tulemuslikkust parandada.
- Koostöö ja infovahetuse kaudu peame tagama, et kultuuri- ja loomesektoris tegutsevate ettevõtete ja organisatsioonide toetamine ning nende osalemine erinevates ettevõtetele suunatud arenguprogrammides ei oleks välistatud teistes meetmetes.

Tegevus 3.4. Valdkondadeülene tugi- ja arendustegevus

Eesmärk: Teadmistepõhise kultuuripoliitika kujundamine.

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev tase)	Sihttase 1 (2021)	Sihttase 2 (2022)	Sihttase 3 (2023)	Sihttase 4 (2024)
Strateegilistes dokumentides on teadmistepõhise kultuuripoliitikaga arvestatud, jah/ei <i>Allikas: Kultuuriministeerium</i>	Jah (2019)	Jah	Jah	Jah	Jah

Kultuuriministeerium on teadus- ja arendustegevuste raames seni piirdunud peamiselt poliitika kujundamiseks hädavajalike uuringute tellimisega, mille rahastus on planeeritud valdkonna tegevuste osana. Tegevustoetuste kaudu on samuti rahastatud valitsemisala asutusi, mis tegelevad teadus- ja arendustegevusega vastavalt oma põhikirjale (nt muuseumid, raamatukogud ja rahvakultuuri ning vähemal määral teiste valdkondade asutused).

Arenguvajadused

Mida väiksem on riigi kultuuriruum, seda rohkem sõltub ta avalikust toetusest ja erinevatest ühiskonnamuutustest. Enamat tähelepanu vajab kultuuri regionaalne kättesaadavus ja loomevaldkondade järelkasvu tagamine. Teadus- ja arendustegevuse tuge vajatakse muuhulgas loomealade katusorganisatsioonide, eriala- ja loomeliitude ning arenduskeskuste mõju uurimisel siseriiklikus ja rahvusvahelises kontekstis, et selgitada välja nende toimimismudelite funktsionaalsed ja dünaamilised arenguvõimalused. Puuduvad ka õigusruumi ja investeringuvajaduste analüüsid, seniste meetmete ja toetuste mõju-uuringud ning võimaliku majandusmõju ja valdkondliku mõju prognoosid.

Olulised märksõnad on avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus, juurdepääs kultuurile ning olemasolevate teenuste ja toetuste mõju-uuringud.

Kultuuriministeeriumi teadus- ja arendustegevuse tõhusamaks ning paremaks kujundamiseks tuleks tagada valdkondliku teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkus, rahastada teadus- ja arendustegevuse projekte, mis viivad kokku kultuurivaldkonda teiste valdkondadega (nt interdistsiplinaarne tehisintellekti rakendamine kultuurivaldkonnas ERRis, muuseumides, raamatukogudes). Vaja oleks osaleda rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevuste koostööprojektides, et toetada Eesti teadlaste rahvusvahelist teadus- ja arendustegevust ning viia jooksvalt läbi valdkondlikke rakendusuuringuid, et kujundada ja rakendada valitsemisala poliitikaid ja parimaid praktikaid.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Eesti kultuuri kestlikkuse suurendamine läbi Kultuuriministeeriumi teadus- ja arendustegevuse, mille tulemusena suureneb valdkonna poliitika kujundamise ja rakendamise teadmistepõhisus ja mõju ühiskondlike eesmärkide saavutamisel¹².
- 2021. aastal töötatakse välja täiendav riiklik programm eesti keele, ajaloo ja kultuuri uurimise ja arendamise kõrge teadusliku taseme tagamiseks.

¹² * Tähistatud tegevused eeldavad lisarahastust.